

Försvarsutskottets betänkande

1982/83:9

om planering och anslag för totalförsvaret (prop. 1982/83:100 bil. 6 och 1982/83:119)

I betänkandet behandlas förslag som regeringen – efter föredragning av statsrådet Curt Boström – har förelagt riksdagen i proposition 1982/83:100 bilaga 6 (försvarsdepartementet) – i det följande kallad budgetpropositionen. Vidare behandlas förslag som regeringen senare – efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Anders Thunborg – har förelagt riksdagen i proposition 1982/83:119.

I betänkandet behandlas också 68 motionsyrkanden. Motionerna är väckta antingen under den allmänna motionstiden i januari 1983 eller senast den 25 mars med anledning av proposition 1982/83:119 om riktlinjer för JAS-projektet. En sammanställning av alla motionsyrkanden finns i bilaga. Där framgår var i betänkandet de olika yrkandena behandlas.

Riksdagens beslut att littera A skall ligga utanför utgiftsramen för det militära försvaret (prop. 1981/82:102 bil. 2 s. 49, FöU 18, rskr 374) och departementsreformen medför ändringar i fjärde huvudtitelns utformning. Departementsreformen innebär att försvarsdepartementet har fått ett vidgat ansvar för totalförsvaret. Till departementets verksamhetsområde har förts det ekonomiska försvaret utom bränsleprogrammet samt kommunal beredskap, civilbefälhavarorganisationen och räddningstjänsten. Ändringarna framgår av en sammanställning i budgetpropositionen (s. 8–10). Regeringens förslag beträffande littera J Räddningstjänst har behandlats av civilutskottet (CU 1982/83:13, rskr 205).

1. Försvarsdepartementet m. m.

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1983/84 anvisa medel för försvarsdepartementet m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
A 1. Försvarsdepartementet (s. 11–12)	förslagsanslag	29 920 000
A 2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret (s. 12–14)	förslagsanslag	7 055 000
A 3. Kommittéer m. m. (s. 14)	reservationsanslag	8 600 000
A 4. Extra utgifter (s. 14)	reservationsanslag	470 000

Motion

1982/83:910 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen begär hos regeringen att få en redogörelse över hur samordningsfrågor inom totalförsvaret – både i fredstid och i krigstid – avses handläggas inom regeringskansliet.

Utskottet

Enligt riksdagens beslut vid riksmötet 1981/82 skall kostnaderna för försvarsdepartementet m. m. fr. o. m. budgetåret 1983/84 inte räknas in i utgiftsramen för det militära försvaret. Anslagen A 1–A 4 är alltså beräknade utanför denna ram.

I samband med behandlingen av anslaget *Försvarsdepartementet* anmäler föredragande statsrådet att en ny ärendefördelning mellan departementen har medfört att en stor del av totalförvarsfrågorna (delar av det ekonomiska försvaret och övrigt totalförvar) samt räddningstjänsten har förts över till försvarsdepartementets verksamhetsområde från andra departement. Därigenom har, anför han, behovet av försvarsdepartementets samordningsavdelning bortfallit och avdelningen utgått ur departementets organisation. En ny enhet för civilt totalförvar, dvs. civilförvar, ekonomiskt förvar, psykologiskt förvar och kommunal beredskap m. m. har tillkommit. Inom denna enhet kommer även samordningsfrågor och frågor om räddningstjänst att handläggas. Vidare har sekretariatet för säkerhetspolitik och långsiktspanering inom totalförsvaret (SSLP), som tillkom år 1972 (prop. 1972:45, FöU 15, rskr 184) placerats in under chefstjänstemännen i försvarsdepartementets organisation.

Utskottet vill i det följande behandla de frågor rörande samordningen inom totalförsvarets högsta ledning som har aktualiserats i budgetpropositionen och motion 910.

Försvarsdepartementets samordningsavdelning kom till år 1962 efter anmälan i proposition 1962:108 (SU 108, rskr 244) för samordningen inom regeringskansliet av ärenden rörande totalförvarsverksamheten och andra frågor som inte kan hänföras till ett särskilt departement. I fred skulle den redovisas som en avdelning i försvarsdepartementet och lyda under försvarsministern i dennes uppgift inom regeringen att i fred svara för samordningen av totalförsvaret. Vid krig och krigsfara förutsattes avdelningen ställas till statsministerns omedelbara förfogande. Som framgår av redogörelsen i det föregående har samordningsavdelningen nu utgått ur försvarsdepartementets organisation.

I motion 910 (fp) framhålls att behovet av samordning inom totalförsvaret har ökat successivt och poängterades i 1982 års försvarsbeslut. Om samordningsuppgiften för hela totalförsvaret tas bort från den hittillsvarande samordningsavdelningen kommer funktionen enligt motionärerna inte att ha

någon organisatorisk hemvist. Det kan, menar de, inte vara rimligt att statssekreteraren i försvarsdepartementet skall utöva hela denna samordningsfunktion. De utgår från att regeringen har övervägt dessa frågor mer än vad som framgår av propositionen och att samordningen inom hela totalförsvaret är säkerställd. De anser att riksdagen bör begära en redogörelse för hur samordningsfrågor inom totalförsvaret både i fredstid och i krigstid handläggs inom regeringskansliet.

Utskottet uppehöll sig i betänkande 1981/82:18 (s. 18) vid frågor rörande ledning och samordning inom totalförsvaret och anförde därvid bl. a.:

Utskottet delar försvarskommitténs uppfattning att den högsta ledningen av totalförsvaret i fred måste utövas aktivt och långsiktigt. Den måste fortlöpande dels följa utvecklingen och bedöma dess inverkan på totalförsvaret, dels undersöka vilka samordningsbehov som finns eller som kan uppkomma på längre sikt, dels ta initiativ för att tillgodose sådana behov. Dessa krav är viktiga och gäller också myndigheter med samordningsuppgifter. I regeringskansliet måste ställas stora krav på den samordningsavdelning som finns inom försvarsdepartementet.

Statssekreteraren i försvarsdepartementet har inför utskottet närmare redovisat de organisatoriska förändringar som nyligen har vidtagits inom regeringskansliet i de delar de berör försvarsdepartementet. Utskottet har anledning att räkna med att samordningsfunktionen i den nya organisationen kommer att tillmätas sådan vikt och utövas på sådant sätt att den tillgodoser de stora krav som måste ställas på den. Vad som nu skett är i princip att den nya enheten för civilt totalförsvaret har övertagit samordningsavdelningens uppgifter.

De uppgifter som tidigare låg på den särskilda samordningsavdelningen syftade såväl på totalförsvarets verksamhet i fred, under beredskapstillstånd och i krig som på riksledningens beredskap för krig och för skiftande tillstånd mellan fred och krig. Riksdagen har i beredskapsfrågor fått stöd från avdelningen (jfr förs. 1982/83:10 s. 33-34).

Mot bakgrund av uttalanden i samband med 1982 års försvarsbeslut gav regeringen i september 1982 generaldirektören vid överstyrelsen för ekonomiskt försvar Gunnar Nordbeck i uppdrag att utreda frågan om ledning och samordning av totalförsvaret inom regeringskansliet m. m. (Fö 1982:09). I samband med att departementsindelningen ändrades inhämtades synpunkter på försvarsdepartementets organisation från utredningsmannen. Ett slutbetänkande från utredningen väntas under hösten 1983.

Med hänsyn till samordningsfrågornas stora betydelse utöver vad som gäller arbetets bedrivande i regeringskansliet förutsätter utskottet att riksdagen även i fortsättningen informeras om större förändringar beträffande ansvar och arbetsformer när det gäller sådana frågor. Någon framställning av riksdagen i enlighet med motion 910 är inte nödvändig. Motionen bör avslås i denna del.

Utskottet har inte något att invända mot regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1982/83:910, yrkande 1, om en särskild redogörelse från regeringen,
2. att riksdagen till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 29 920 000 kr.,
3. att riksdagen till *Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 7 055 000 kr.,
4. att riksdagen till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 8 600 000 kr.,
5. att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 470 000 kr.

2. Säkerhets- och försvarspolitiken

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 15–18) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

Föredragande statsrådet

Enligt föredragande statsrådet har utvecklingen i världen under det gångna året präglats av tilltagande spänning och osäkerhet på både det politiska och ekonomiska området. Den tendens till konfrontationspolitik mellan supermakterna som har ersatt avspänningen synes fortsätta, trots att nya samtal inletts mellan dem om begränsning av kärnvapen. Världens rustningar ökar mot alltmer ofattbara nivåer. Samtidigt genomgår den internationella ekonomin en allt djupare kris som tar sig uttryck i stagnerande produktion och ständigt ökande arbetslöshet. Båda utvecklingarna utgör enligt statsrådet hot mot vår säkerhet och vår välfärd.

Föredragande statsrådet framhåller att den tilltagande användningen av våld på olika håll i världen inger oro. Den minskande respekten för folkrätten och FN-stadgans principer har åtföljts av ett alltmer öppet åsidosättande av FN:s uttalade vilja. Också säkerhetsrådets beslut har upprepade gånger trotsats. FN:s generalsekreterare har varnat för att medlemsländerna genom att avlägsna sig från stadgans normer och förpliktelser närmar sig en ny internationell anarki. Ett stärkande av FN:s roll som instrument för kollektiv säkerhet ter sig därför ytterst angeläget, framhåller föredragande statsrådet.

Kaprustningens tempo har ytterligare stegrats, medan praktiskt taget inga substantiella framsteg gjorts i centrala rustningskontroll- och nedrustningsfrågor. Den växande fredsrörelsen i världen utgör en sund reaktion mot regeringarnas oförmåga att bryta rustningarnas onda cirkel. FN:s general-

församlings andra specialsession för nedrustning sommaren 1982 blev en missräkning för alla som hoppats att världssamfundet skulle lyckas utarbeta och anta ett fullständigt nedrustningsprogram. Huvudansvaret för de uteblivna resultaten härvidlag torde – uttalar föredragande statsrådet – få delas av de båda supermakterna.

Några snabba resultat av de internationella nedrustningsförhandlingarna kan enligt föredragande statsrådets bedömning inte väntas. Regeringen kommer att fullfölja och intensifiera ansträngningarna för att främja internationell fred och avspänning. Regeringen kommer också att följa konkreta framsteg på nedrustningens område och överväga vilken anpassning av den svenska försvarspolitiken som kan aktualiseras i anslutning härtill.

Som del av Europa kan de nordiska länderna, enligt statsrådets mening, inte undgå att beröras av de stormaktsmotsättningar som präglar förhandlingarna om kontinentens säkerhet. Härtill kommer det nordiska områdets växande strategiska betydelse. En orsak härtill är utbyggnaden av de sovjetiska marinbaserna på Kolahalvön, vars lokalisering delvis är betingad av geografiska faktorer och den vapentekniska utvecklingen. Den ökning av den militära aktiviteten i det nordiska området som blivit resultatet bör enligt föredragande statsrådet ses som ett led i supermakternas bevakande av sina globala intressen och som en del av den strategiska maktbalansen dem emellan, och den kan därför inte uppfattas som riktad mot Sverige. Utvecklingen kan dock inte undgå att på olika sätt få återverkningar också för Nordens del. Därmed ställs stora krav på vår egen förmåga att även i fortsättningen upprätthålla respekten för vårt lands territoriella integritet och säkerhetspolitiska linje. De grova kränkningar av svenskt territorialvatten och svenskt militärt skyddsområde som en eller flera främmande ubåtar för kort tid sedan gjort sig skyldiga till utgör en allvarlig påminnelse härom. Det svenska territoriet skall skyddas mot kränkningar med alla tillgängliga medel.

I de nordiska länderna finns inte några kärnvapen. Det är viktigt att detta läge består. Regeringen eftersträvar därför att få till stånd överenskommelser som bl. a. gör Norden till en kärnvapenfri zon. Sådana överenskommelser kan lindra spänningen mellan blocken och minska risken för att länderna utsätts för kärnvapenanfall.

De senaste årens utveckling i världen förändrar, enligt föredragande statsrådet, inte de allmänna slutsatser som drogs i 1982 års försvarsbeslut. Grunderna för de säkerhetspolitiska överväganden som redovisades i samband därmed, och om vilka enighet rådde i riksdagen, kvarstår oförändrade. Den svenska säkerhetspolitiken, grundad på vår alliansfrihet syftande till neutralitet i krig och stödd på ett för våra förhållanden starkt försvar ligger fast. Regeringen kommer – uttalar statsrådet – konsekvent och bestämt att fullfölja denna politik. Förtroendet för vår vilja och vår förmåga att i krig bevara neutraliteten måste vidmakthållas. Det får varken skapas

farhågor eller förväntningar om att Sverige ens under starkt yttre tryck skulle överge sin neutralitetspolitik. Den svenska nationen står enad kring de säkerhetspolitiska principerna. Det är en ovärderlig tillgång som måste bevaras, avslutar föredragande statsrådet.

Motioner

1982/83:443 av Sture Korpås (c) och Rosa Östh (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin åsikt ge regeringen till känna att denna vid förhandlingar om kommande flottbesök klart bör ge uttryck för att fartyg med kärnvapen ombord inte kan gästa Sverige.

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen uttalar sig för en ökning av handelsutbytet med planekonomierna i Östeuropa i syfte att stärka Sveriges alliansfria ställning och öka självständigheten på det säkerhetspolitiska området,

2. att riksdagen uttalar att NATO:s militära uppladdning i det nordiska området med bl. a. förhandslagring av militär materiel för USA:s marinkår i Tröndelag likaväl som den sovjetiska uppladdningen på Kolahalvön ökar spänningen i Norden,

9. att riksdagen uttalar att direktiven till nästa försvarsutredning bör utformas i enlighet med vad som anförs i motionen.

1982/83:1238 av Karin Ahrlund (fp) och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen begär sådana regler i fråga om övningar inom försvarsmakten och civilförsvaret att bättre hänsyn än i dag kan tas till föräldrars barnomsorg.

1982/83:1243 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna

1. att skadeverkningar av direktanfall med kärnvapen mot vårt land bör utredas till nästa fleråriga försvarsbeslut,

2. att det s. k. tekniska EMP-skyddet bör utforskas och förbättras,

3. att regeringen bör informera och stimulera till debatt beträffande kärnvapnens verkan och vilka resurser för skydd som finns.

1982/83:1671 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om tilläggsdirektiv till sårbarhetsberedningen.

1982/83:1797 av Ola Ullsten m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 8 att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag om direktrekrytering till civilförsvaret av 5 000 yngre per år, varav ungefär 2 000 män som därmed undantas från militär värnpliktsutbildning.

Utskottet

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets fred, frihet och oberoende. Enligt 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr 374) formas säkerhetspolitiken även i fortsättningen genom samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitiken, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitiken. Utrikespolitiken präglas av en alliansfrihet som syftar till neutralitet om det blir krig i vår omvärld.

För att den svenska säkerhetspolitiken skall vara trovärdig och realistisk måste den – vid sidan av andra säkerhetspolitiska medel – stödjas av ett efter våra förhållanden starkt totalförsvar. *Försvarspolitiken* syftar till att totalförsvaret vid kriser och konflikter i Europa mellan stormaktsblocken skall ha en sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot, påtryckningar eller angrepp mot Sverige inte kan bedömas vara lönsamt för någon. Totalförsvaret har i så fall den önskade fredsbevarande förmågan.

Om Sverige trots alla ansträngningar att stå utanför ändå blir indraget i ett krig skall alla tillgängliga resurser koncentreras på ett kraftfullt försvar och på en politik som bevarar landets frihet.

Liksom föredragande statsrådet anser utskottet det vara synnerligen värdefullt att den svenska nationen står enad kring de säkerhetspolitiska principerna.

I budgetpropositionen kommenteras utvecklingen i världen under det gångna året. Motion 444 (vpk) tar upp föredragande statsrådets uttalande att det nordiska området har fått växande strategisk betydelse och att en orsak till detta är utbyggnaden av de sovjetiska marinbaserna på Kolahalvön. Norges åtgärder inom ramen för NATO-samarbetet bidrar enligt motionärerna till en växelverkan i sammanhanget. Vem som började upprustningen på Nordkalotten kan enligt deras mening diskuteras men är inte särskilt intressant. Problemet kan inte avfärdas så enkelt som genom att bara hänvisa till de sovjetiska baserna på Kolahalvön. Riksdagen bör därför enligt motionärerna göra ett uttalande om orsakerna till den ökade spänningen i Norden.

Utskottet konstaterar att föredragande statsrådet har uttalat att de nordiska länderna som del av Europa inte kan undgå att beröras av stormaktsmotsättningarna. Som en orsak till det nordiska områdets växande strategiska betydelse nämns utbyggnaden av marinbaserna på Kolahalvön. Ökningen av den militära aktiviteten i det nordiska området anser han vara ett resultat av områdets växande strategiska betydelse. Utskottet har inte något att invända mot föredragande statsrådets redogörelse och anser inte att riksdagen bör göra något uttalande om utvecklingen på det säkerhetspolitiska området och dess orsaker. Yrkande 2 i motion 444 bör avslås.

Inte heller i övrigt har utskottet funnit anledning till någon erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

Vissa frågor rörande säkerhetspolitiken

I motion 444 (vpk) hävdas att Sverige så långt som möjligt bör sträva efter alliansfrihet i fred även när det gäller det ekonomiska och handelspolitiska området. Enligt motionärerna binder sig Sverige för varje år allt hårdare till Västeuropa på alla områden samtidigt som handeln med planekonomierna i Östeuropa stagnerar eller minskar från en redan tidigare låg nivå. Motionärerna anser att det vore till gagn för landets säkerhet att ha ett vidare handelsutbyte än som nu är fallet. De föreslår att riksdagen skall göra ett uttalande härom.

Handelspolitiken är bl. a. en del av säkerhetspolitiken. Den styrs dock i första hand av ekonomiska möjligheter och hänsyn. Statlig styrning av det slag som förekommer i statshandelsländerna förekommer inte i Sverige. Nuvarande handelsutbyte kan inte anses strida mot vår alliansfria politik så länge det inte finns risk för bindningar på det utrikespolitiska området. Även enligt utskottets mening är det önskvärt att Sverige får ett vidgat handelsutbyte, med bl. a. statshandelsländerna i Europa. Detta främst av handels-ekonomiska skäl men också för att minska sårbarheten beträffande vissa varugrupper.

I proposition 1982/83:100 (bil. 5 s. 103–104) redogörs för Sveriges handel med statshandelsländerna. Den svenska exporten till sådana länder i Östeuropa har under perioden januari – augusti 1982 sjunkit med 12 % jämfört med samma period föregående år. Samtidigt har importen till Sverige från statshandelsländerna ökat, särskilt när det gäller oljeprodukter.

De särskilda svårigheter som är förknippade med handel mellan å ena sidan en marknadsekonomi som Sveriges och å andra sidan ett statshandelsland har beskrivits bl. a. i näringsutskottets betänkande 1978/79:4. Enligt vad försvarsutskottet har inhämtat består dessa svårigheter. Östeuropeiska marknader kräver långvarig bearbetning. Handeln där är i princip reglerad av staten. Beslut om export och framför allt om import behandlas ofta av flera olika instanser efter varandra. I många länder är det oftast svårt eller omöjligt för en exportör att komma i direktkontakt med den slutliga förbrukaren av en produkt. Vidare är det ofta svårt att få tillgång till ekonomisk statistik, information om gällande regler för import och export och annan information som man normalt behöver vid en marknadskartläggning.

Utskottet anser att möjligheterna att utöka Sveriges handel med statshandelsländerna i Östeuropa bör tas till vara. Eftersom det kan förutsättas att regeringen har samma strävan finns det inte anledning för riksdagen att uttala sig om detta handelsutbyte. Motion 444 bör avslås i denna del.

I motion 443 (c) påpekas att flottbesök från andra länder hör till normalt internationellt umgänge. Enligt motionärerna bör det emellertid vara naturligt att gästerna tar hänsyn till de principer som gäller för svensk politik

och inte besöker Sverige med kärnvapen ombord. De anser det vara angeläget att detta understryks vid förhandlingar om kommande flottbesök och yrkar att riksdagen skall uttala sig härom till regeringen.

Enligt vad utskottet har inhämtat anges sedan i februari 1983 i alla svar på framställning om örlogsbesök i Sverige att utländska gästande fartyg med hänsyn till gällande principer inte får medföra kärnvapen ombord. Något särskilt uttalande från riksdagen behövs alltså inte.

Vissa frågor rörande totalförsvaret

I motion 444 hävdas att den kommitté som får till uppgift att förbereda nästa långsiktiga försvarsbeslut bör få direktiv som markant skiljer sig från dem som har gällt tidigare. Sverige måste enligt motionärerna förändra totalförsvarets struktur och mera bestämt än tidigare prioritera de civila delarna på de militäras bekostnad. Vidare anser motionärerna att det militära försvaret bör få en ny inriktning. Ett liknande motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna avslogs av riksdagen under föregående riksmöte. Liksom i samband med 1982 års försvarsbeslut anser utskottet att den antydda inriktningen av totalförsvaret inte skulle motsvara de krav som vår försvarspolitik ställer. Motionsyrkandet bör avslås.

Motion 1671 (c) tar upp samhällets sårbarhet när det gäller datorer och datasystem. Motionärerna anser att sårbarhetsberedningen bör ges tilläggsdirektiv att också beakta de sociala aspekterna på datoriseringen. De vill att samhällsplaneringen skall inriktas på samordning av olika funktioner och på "mer småskalighet".

Sårbarhetsberedningen tillkallades år 1981 för att utreda, informera och ge råd i frågor om säkerhet och sårbarhet på dataområdet. Beredningen har redovisat en handlingsplan (Ds Fö 1981:17) och beräknas lämna sitt slutbetänkande under första halvåret 1984. En redogörelse för beredningens handlingsplan lämnades i totalförvarspropositionen 1982 (prop. 1981/82:102 bil. 1 s. 48). Beredningen är oförhindrad att på ADB-området behandla frågor av det slag som motionärerna syftar på. Utskottet anser inte att riksdagen bör göra något uttalande om tilläggsdirektiv till beredningen.

I motion 1243 (fp) påpekas att man inte kan utesluta att kärnvapen kan komma till användning direkt mot vårt land. Motionären hävdar att man därför, inför nästa försvarsbeslut, bör utreda skadeverkningarna av ett sådant angrepp. Vidare konstateras att verkan av s. k. elektromagnetisk puls (EMP) är föga känd och att EMP-skyddet bör utvecklas. Slutligen föreslås att man förbättrar informationen kring kärnvapnens verkningar och skyddet häremot.

Utskottet konstaterar att konsekvenserna av kärnvapenkrig har fått ökad uppmärksamhet genom 1982 års försvarsbeslut, som behandlade behovet av

åtgärder inom totalförsvaret relativt ingående. Den grundläggande inriktningen är skydd mot sidoverkningar vare sig stridsmedlen riktas mot mål utom eller inom landet. Det är däremot inte möjligt att bygga upp ett verksamt skydd mot kärnvapnens fullträffsverkningar.

Ett fortlöpande studie- och forskningsarbete beträffande kärnvapnens verkningar och skyddet häremot bedrivs vid berörda myndigheter, bl. a. försvarets forskningsanstalt. Detta arbete, som bl. a. har nyttiggjorts i den FN-studie om kärnvapen som slutfördes 1980, omfattar även s. k. EMP. Forskning kring EMP, särskilt EMP från höghöjdsexplosioner, bedrivs med hög prioritet.

Det saknas inte underlag för information och debatt om de frågor som tas upp i motion 1243. Som exempel kan nämnas skriften "Skydd mot ABC-stridsmedel" som nyligen har utgetts av Centralförbundet Folk och Försvar och som riktar sig till en intresserad allmänhet. Att ge ytterligare information och att stimulera till debatt är en angelägen uppgift som redan vilar på totalförsvarets myndigheter. Sådana åtgärder är betydelsefulla både för befolkningsskyddet och för att försvarsdebatten skall grundas på fakta. Utskottet räknar därför med att regeringen och myndigheterna är uppmärksamma på behovet av insatser. Några uttalanden av riksdagen i enlighet med motion 1243 behövs inte.

Motion 1238 behandlar frågan om omsorgen av barn till föräldrar som kallas in till övningar inom försvaret. Enligt motionärerna beaktas vårdnaden av små barn ännu inte på ett rimligt sätt vid beslut om anstånd för repetitionsutbildning inom försvarsmakten och för övningar inom civilförsvaret. Problemet finns också, anför motionärerna, inom försvarsmaktens grundutbildning. Enligt motionärernas uppfattning har en förälder med hela eller huvuddelen av barnomsorgen självfallet de största svårigheterna. I sådana fall bör, anser de, anstånd kunna beviljas vid upprepade tillfällen om inte alternativ för barnomsorgen kan ordnas inför de aktuella övningstiderna. Riksdagen bör, anför de, hos regeringen begära sådana regler i fråga om övningar inom försvarsmakten och civilförsvaret att bättre hänsyn än i dag kan tas till föräldrars barnomsorg.

Den fråga som tas upp i motion 1238 är viktig. Utskottet har tidigare behandlat en annan folkpartimotion (1981/82:1729) vari hävdades att föräldraledighet och svårigheter att ordna barntillsyn borde ge rätt till anstånd med såväl första tjänstgöring som repetitionstjänstgöring inom försvarsmakten. Utskottet pekade vid det tillfället på att värnpliktsverket i sina anvisningar och riktlinjer för anståndsärenden hade utfärdat föreskrifter som i huvudsak tillgodosåg synpunkterna i motionen (FöU 1981/82:18 s. 47). Utskottet har inhämtat att överbefälhavaren avser att överväga frågan ytterligare och därefter ta upp den med chefen för försvarsdepartementet. Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen inte nu bör göra någon framställning till regeringen i enlighet med motionsyrkandet.

I folkpartiets motion 1797 anknyter motionärerna till det förslag till förändrad personalförsörjning för totalförsvaret som företrädare för partiet framförde i 1978 års försvarskommitté. Motionen innehåller bl. a. förslag om direktrekrytering till civiltförsvaret av 5 000 unga personer per år, varav ungefär 2 000 män som därmed skulle undantas från militär värnpliktsutbildning.

Utskottet påminner om att majoriteten i 1978 års försvarskommitté inte delade de synpunkter som i denna fråga framfördes från folkpartiet. Det finns enligt utskottets mening inte anledning att så kort tid efter det försvarskommittén slutfört sitt arbete frångå dess ställningstagande och riksdagens därpå grundade beslut under föregående riksmöte (FöU 1981/82:18 s. 21, rskr 374) att avslå ett motionsförslag med samma syfte som det nu aktuella. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *säkerhets- och försvarspolitik*en
  - att riksdagen med avslag på motion 1982/83:444, yrkande 2, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört i proposition 1982/83:100,
2. beträffande *vissa frågor rörande säkerhetspolitik*en
  - a. att riksdagen avslår motion 1982/83:444, yrkande 1, om handelsutbytet med länder i Östeuropa,
  - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:443 om flottbesök i Sverige,
3. beträffande *vissa frågor rörande totalförsvaret*
  - a. att riksdagen avslår motion 1982/83:444, yrkande 9, om direktiven till nästkommande försvarskommitté,
  - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1671 om tilläggsdirektiv till sårbarhetsberedningen, res. 1 (c)
  - c. att riksdagen avslår motion 1982/83:1243 om kärnvapnens skadeverkningar,
  - d. att riksdagen avslår motion 1982/83:1238 om barnomsorgen i samband med övningar inom totalförsvaret,
  - e. att riksdagen avslår motion 1982/83:1797, yrkande 8, om direktrekrytering till civiltförsvaret, res. 2 (fp)

3. Översynsprojektet m. m.

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 19) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om översynsprojektet.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet erinrar inledningsvis om att dåvarande försvarsministern i proposition 1980/81:20 (bil. 3) anmälde att besparingsmöjligheterna genom samverkan mellan försvaret och övriga samhällssektorer skulle kartläggas samt om att det i proposition 1980/81:100 (bil. 7) uppgavs att översynsprojektet hade påbörjats. Efter en redovisning för arbetsläget och de tänkbara områden för samverkan mellan försvaret och övriga samhällssektorer som har inventerats anmäler han att han kommer att överväga hur översynsprojektet och den pågående utredningen om försvarets gemensamma myndigheter m. m. (Fö 1982:06) skall samordnas.

Motion

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning om hur civila och militära resurser skall samordnas för en effektivare övervakning och ett bättre gränsskydd i de svenska skärgårdarna i enlighet med vad som framförts i motionen.

Utskottet

Frågan om militära och civila resurser för övervakning av landets kust- och havsområden ligger inom ramen för det översynsprojekt som försvarsministern behandlar. Detta ger utskottet anledning att under denna punkt behandla vänsterpartiet kommunisternas förslag i motion 444 om en utredning av hur civila och militära resurser skall samordnas för en effektiv sjöövervakning.

Utskottet uppehöll sig i betänkandet FöU 1981/82:18 (s. 39–42) ingående vid frågan om samordning av militära och civila resurser för övervakning av landets kust- och havsområden. Det bedömde detta vara en verksamhet där man kunde nå betydande effektivitetsvinster genom att utnyttja försvarsmaktens resurser tillsammans med civila resurser. Detta och vad utskottet i övrigt anförde om den framtida förmågan att övervaka landets kust- och havsområden gav riksdagen som sin mening regeringen till känna. Med hänvisning till sin egen ingående tidigare behandling av frågan och till pågående arbete med att skapa en gemensam organisation av nuvarande sjöfartsverket och tullverkets kustbevakning (prop. 1982/83:100 bil. 8 s. 88) avstyrker utskottet en utredning av det slag som motionärerna föreslår. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet har ingen erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om översynsprojektet.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1981/82:444, yrkande 4, om utredning av möjligheterna att samordna civila och militära resurser för kust- och havsövervakning,
2. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om översynsprojektet.

4. Verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1981/82

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 20–23) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1981/82.

Utskottet

I propositionen lämnas en sammanfattande redogörelse för myndigheternas preliminära årsredovisningar och för det ekonomiska utfallet. Resultatet av produktionen under budgetåret bekräftar enligt föredragande statsrådet att 1977 års försvarsbeslut i vissa avscenden inte har kunnat genomföras som planerat.

Utgifterna under de rambundna anslagen var budgetåret 1981/82 230 milj. kr. större än utgiftsramen. Överutnyttjandet beaktas i samband med prisregleringen för budgetåret 1982/83.

Utskottet har inte något att erinra med anledning av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1981/82 och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

5. Verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 24–25) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83.

Motion

1982/83:726 av Ulf Adelson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att försvaret skall ha rätt att disponera de medel som anslagits för budgetåret 1982/83.

Utskottet

Verksamheten under budgetåret 1982/83 bedrivs enligt de riktlinjer som

finns angivna i propositionerna 1981/82:100 och 102 (FöU 18, rskr 374) samt i regeringens regleringsbrev för budgetåret.

Föredragande statsrådet anmäler att prisregleringsmedel inte kommer att kunna tilldelas i den omfattning som har beräknats. Han avser att föreslå regeringen att innehålla 100 milj. kr. av medlen som ett led i besparingssträvandena. Vidare anmäls att ett antal materielobjekt som redovisades i totalförsvarspropositionen (1981/82:102 bil. 2) inte kommer att kunna beställas under budgetåret och att ett antal byggnadsprojekt som redovisades i samma proposition inte kommer att kunna utföras eller påbörjas.

I motion 726 (m) understryks betydelsen av fasthet i beslut och planering för det militära försvarets styrka. Motionärerna vill slå vakt om 1982 års försvarsbeslut och den stadga i planeringen som det innebär. Enligt deras mening bör försvarsmakten ha rätt att fullt ut disponera de medel som riksdagen har anslagit. De kan därför inte godta att regeringen innehåller 100 milj. kr. under innevarande budgetår.

Utskottet anser det vara ofrånkomligt att besparingssträvandena inom den statliga verksamheten också berör det militära försvaret. Att regeringen innehåller 100 milj. kr. av prisregleringsmedel under innevarande budgetår kan jämföras med motsvarande besparing under budgetåret 1981/82 om 550 milj. kr. enligt beslut av riksdagen vid 1980/81 och 1981/82 års riksmöten.

Utskottet godtar alltså den anmälda besparingen under innevarande budgetår. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet har inte något att erinra med anledning av redogörelsen i övrigt.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 och med avslag på motion 1982/83:726, yrkande 3, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83.

res. 3 (m)

6. Det militära försvarets fortsatta utveckling

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 26–49)

1. föreslagit riksdagen att godkänna vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om grundläggande inriktning för det militära försvaret,

2. föreslagit riksdagen att godkänna vad föredragande statsrådet har förordat om tjänstetyper för de högre militära chefer som han har redovisat i propositionen,

3. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anført i fråga om krigsorganisationens utveckling m. m., fredsorganisationen m. m., gemensam försvarsforskning, lekmannainflytande på central nivå, personalfrågor, värnpliktsutbildning m. m. samt frivilliga försvarsorganisationer.

I proposition 1982/83:119 har regeringen föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för JAS-projektet som föredragande statsrådet har förordat.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet påminner i budgetpropositionen om att den grundläggande inriktningen för det militära försvarets utveckling under perioden 1982/83–1986/87 har angetts i 1982 års försvarsbeslut. Han redogör också för huvuddragen av den beslutade inriktningen. Mot bakgrund av bl. a. den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen förordar han att de ekonomiska resurserna för det militära försvaret årligen begränsas med totalt 200 milj. kr. i förhållande till vad överbefälhavaren har räknat med i sin programplan. Frågan om ekonomiska resurser behandlas närmare i ett särskilt avsnitt i propositionen (s. 47–48).

Beträffande krigsorganisationens utveckling m. m. anger föredragande statsrådet i vilka avseenden ändringar bör ske jämfört med överbefälhavarens planering. Vid redogörelsen berörs bl. a.

- frågan om en femte norrlandsbrigad skall organiseras
- antalet nya minröjningsfartyg
- antalet jaktdivisioner.

Statsrådet Boström behandlar härefter olika områden inom det militära försvaret. Han berör bl. a.

- antalet värnpliktiga som avses få grundutbildning under budgetåret 1983/84
- förutsatt senareläggning av viss byggnadsverksamhet och materielanskaffning
- utveckling och anskaffning av robotar
- vissa beredskapsfrågor.

När det gäller J A S - p r o j e k t e t anmäls i budgetpropositionen (s. 38) att regeringen i särskild ordning kommer att delge riksdagen resultatet av en ekonomisk analys. I budgetpropositionen har föredragande statsrådet t. v. beräkningsmässigt godtagit planeringen vad gäller beställningsbemyndiganden och betalningsmedel under anslaget D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling.

I proposition 1982/83:119 redovisas en analys av JAS-projektets ekonomi och vissa slutsatser av analysen. Vidare föreslås riksdagen godkänna riktlinjer för projektet. Riktlinjerna gäller främst en ändrad ekonomisk ram.

Beträffande fredsorganisationen m. m. berör föredragande statsrådet bl. a.

- innebörden av de ekonomiska besparingsmålen enligt 1982 års försvarsbeslut
- de centrala-stabernas organisation
- lokaliseringen av marinens sjukvårdsskola
- den tolfte jaktdivisionen.

Föredragande statsrådet uttalar sig också om gemensam försvarsforskning, lekmannainflytande på central nivå och den frivilliga försvarsverksamheten. Beträffande personalfrågor berör han bl. a.

- tjänstetyper för innehavare av vissa befattningar
- ny struktur för försvarsmaktens personalkårer för militär personal
- övergången till den nya befälsordningen
- vidareutbildning för civil personal
- användning av befälsuttagna värnpliktiga i värnpliktsutbildningen.

I ett avsnitt om värnpliktsutbildning m. m. berörs bl. a.

- grundutbildningskontingenten budgetåret 1983/84
- de värnpliktigas ansvar för sin utbildningssituation
- reformarbetet när det gäller medinflytande för värnpliktiga.

Motioner

Beträffande krigsorganisationens utveckling m. m. behandlar utskottet följande motioner.

1982/83:726 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att 1982 års försvarsbeslut skall ligga fast avseende såväl de ekonomiska ramarna som inriktningen av krigsorganisationen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att en fortlöpande rapportering från ÖB sker avseende förutsättningarna för att nå de mål som 1982 års försvarsbeslut satt upp,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande vikten av att ubåtsskyddskommissionens ställningstaganden och regeringens bedömning av dessa ställningstaganden redovisas under innevarande riksmötes vårsession,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av förbättrade regler avseende möjligheterna att i vissa situationer höja försvarsmaktens beredskap.

1982/83:912 av Margaretha af Ugglas (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att flygplansburen radar bör prioriteras inom luftförsvaret.

1982/83:1240 av Claes Elmstedt (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att följa 1982 års försvarsbeslut, enligt vilket den tolfte jaktdivisionen bibehålls till mitten av 1990-talet.
2. att riksdagen uttalar sig för att den tolfte jaktdivisionen snarast lokaliseras till Blekinge flygflottilj.

1982/83:1248 av Birger Rosqvist (s) och Sture Ericsson (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen snabbt utreder frågan om förstärkning av marinens bevakning av kusterna genom frivilliga åtaganden.

1982/83:1797 av Ola Ullsten m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena

5. att riksdagen uttalar att en femte Norrlandsbrigad bör organiseras men att möjligheterna att göra besparingar i fråga om bandvagnar likväl tas upp till regeringens prövning.
6. att riksdagen avslår regeringens förslag om snabb indragning av tolfte jaktdivisionen men att regeringen ges möjlighet att åter pröva frågan om lokalisering.
7. att riksdagen uttalar att möjligheterna att snabbare än hittills planerats prova ny fartygsbunden ubåtsjaktutrustning bör bli belysta.

Beträffande J A S - p r o j e k t e t behandlar utskottet följande motioner, varav de fem först nämnda är väckta under den allmänna motionstiden i januari och övriga är väckta med anledning av proposition 1982/83:119.

1982/83:168 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast avbryta arbetet med JAS-projektet.

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen beslutar att utbyggnaden av JAS skall stoppas.

1982/83:908 av Nils Berndtson m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ett program utarbetas för civilt utnyttjande av resurser som kan frigöras genom nedskärning av den militära flygplanstillverkningen och för att trygga sysselsättningen för de anställda inom militär flygplansindustri.

1982/83:1797 av Ola Ullsten m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sagts om nytillkommande faktorer i fråga om JAS-projektet.

1982/83:1798 av Margot Wallström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå proposition 1982/83:100 i vad avser forsknings- och utvecklingsarbetet av flygplanssystemet JAS, i avvaktan på den utvärdering av JAS som pågår.

1982/83:2241 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att

JAS-projektet inte skall genomföras.

2. att, om yrkandet under 1 inte vinner bifall, riksdagen hos regeringen begär att den kommitté som skall tillsättas för att följa JAS-upphandlingen får en parlamentarisk sammansättning med representation för alla riksdagspartierna,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om omedelbara åtgärder för en planmässig övergång från militär till civil produktion inom svensk flygindustri.

1982/83:2250 av Evert Svensson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att uppskjuta beslutet om ett eventuellt nytt flygplanssystem till 1987 och att därmed avslå proposition 1982/83:119.

2. att riksdagen i andra hand uttalar att i ett godkännande av JAS-projektet skall ingå som villkor att industrin senast 1987 redovisar en plan för omställning till civil produktion.

1982/83:2252 av Eric Hägelmark (fp) och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om förhandlingar med industrin om möjlighet att flytta optionen rörande skolverision av JAS-planet längre fram i tiden.

2. att riksdagen, med avslag på proposition 1982/83:119 i detta avscende, beslutar att planeringsramen för JAS-projektet fram till sekelskiftet förblir den av riksdagen förra året antagna, 25,7 miljarder kronor i prisläget februari 1981.

1982/83:2253 av Per Petersson m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att en totalram för JAS-projektet om 25,7 miljarder kronor fastställs,

2. att riksdagen beslutar att i planeringen förutsedda reserver inte ianspråkats i avvaktan på förväntad teknisk utveckling avscende prestandaförbättringar som kan tillgodogöras i JAS-projektet.

Beträffande fredsorganisationen m. m. behandlar utskottet följande motioner.

1982/83:910 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen uttalar att den principiellt och praktiskt redan utredda frågan om antal myndigheter i den centrala militära stabsorganisationen inte åter bör göras till föremål för utredning.

1982/83:1239 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om uppföljning av beslutet om försvarets fredsorganisation.

1982/83:1797 av Ola Ullsten m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena

2. att riksdagen uttalar att den statsfinansiella situationen gör det ännu

mer angeläget än som framkom vid 1982 års totalförsvarsbeslut att finna besparingsmöjligheter inom det militära försvarets fredsorganisation och fredstida drift.

3. att riksdagen begär att regeringen i kommande budgetpropositioner lämnar redogörelser för hur arbetet att söka spara inom försvarets byggnadsverksamhet utvecklas särskilt i fråga om normer av olika slag.

4. att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag i fråga om försvarsmaktens frånträdande av kvarteret Sparre i Karlskrona i syfte att ekonomiskt underlätta beställning av ytterligare minjaktfartyg.

Beträffande värnpliktsutbildning m. m. behandlar utskottet följande motioner.

1982/83:910 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att öka sannolikheten för att antalet värnpliktiga i grundutbildning kommer att överensstämma med det för resp. budgetår planerade antalet.

1982/83:1239 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad intagning till grundutbildning av arbetsmarknadspolitiska skäl,

5. att riksdagen i skrivelse till regeringen snarast prövar frågan om att göra repetitionsutbildningen mer meningsfull och effektiv för den inkallade.

Utskottet

Grundläggande inriktning för det militära försvarets utveckling

Den grundläggande inriktningen för det militära försvarets utveckling under perioden 1982/83–1986/87 har angetts i 1982 års försvarsbeslut. Utskottet har inte något att invända mot den redogörelse för inriktningen som föredragande statsrådet lämnar i budgetpropositionen (s. 35–36) eller mot vad han där (s. 37) uttalar om den anställda personalens betydelse för såväl krigs- som fredsorganisationen. Hans uttalanden om ekonomiska resurser behandlar utskottet under punkt 7.

Krigsorganisationens utveckling m. m.

Överbefälhavaren har redovisat sin programplan för det militära försvaret för perioden 1983/84–1987/88. Planen bygger på 1982 års försvarsbeslut i fråga om bl. a. ekonomiska resurser under perioden 1982/83–1986/87 och har samma mål för krigsorganisationen budgetåret 1991/92 som riksdagen har beslutat om.

Föredragande statsrådet erinrar om att socialdemokraterna vid försvarsbeslutet förordade en annan inriktning av krigsorganisationens utveckling än

den som beslutades. Med hänvisning också till förslaget att de ekonomiska planeringsförutsättningarna bör ändras förordar statsrådet Boström vissa ändringar av krigsorganisationens utveckling jämfört med programplanen. Dessa ändringar är följande:

- frågan om en femte norrlandsbrigad skall organiseras hålls öppen
- antalet nya minröjningsfartyg bestäms senare
- antalet jaktdivisioner bestäms till 11. Övergången från 12 till 11 jaktdivisioner genomförs så snabbt som möjligt.

I motion 726 från moderata samlingspartiet framhålls att fastheten i beslut och planering är av avgörande betydelse för möjligheterna att behålla vårt militära försvars styrka. Den viktigaste uppgiften just nu måste enligt motionärerna vara att slå vakt om 1982 års försvarsbeslut och den stadga i planeringen för försvarets fortsatta inriktning som det innebär. Med utnyttjande av de ekonomiska resurser som beslutades förordas att planeringen för resterande del av den period som omfattas av försvarsbeslutet får ligga fast.

Moderata samlingspartiet anser inte att den inriktning som det militära försvaret gavs genom 1982 års försvarsbeslut är tillfredsställande i alla delar. Motionärerna ser betydande risker för att det på olika områden kommer att uppträda brister med betydelse för försvarets förmåga att lösa de olika uppgifter det i en osäker framtid kan komma att ställas inför. Enligt deras mening är det angeläget att överbefälhavaren fortlöpande rapporterar de brister som ett fullföljande av försvarsbeslutet kan komma att medföra.

Utöver de ändringar av planeringen som föredragande statsrådet förordar räknar motionärerna med andra krigsorganisatoriska konsekvenser om man minskar den ekonomiska ramen. Motionärerna ger exempel på detta och nämner bl. a. pansarvärnssystemet inom arméförbanden, minjakten inom marinförbanden och moderniseringen av flygvapenförbandens stridsledningssystem.

Ytterligare två motioner berör de ändringar av planeringen som statsrådet Boström förordar. Enligt motion 1797 från folkpartiet bör den femte norrlandsbrigaden organiseras, eventuellt med besparingar i fråga om brigadens bandvagnar. Förslaget att snabbt lägga ned den tolfte jaktdivisionen betecknas som kapitalförstöring i ett läge när behovet av luftförsvar har ökat påtagligt och oron i vår del av världen är större än på många år. Motionärerna yrkar avslag på förslaget men vill att regeringen får möjlighet att åter pröva divisionens lokalisering. I motion 1240 (c) föreslås att den tolfte jaktdivisionen i enlighet med försvarsbeslutet skall behållas till mitten av 1990-talet. Vidare yrkas att divisionen snarast skall lokaliseras till Blekinge flygflottilj i Ronneby.

Utskottet anser att det statsfinansiella läget motiverar vissa ändringar av krigsorganisationens utveckling jämfört med överbefälhavarens programplan. De ekonomiska resurserna för det militära försvaret behandlar

utskottet under punkt 7.

Överbefälhavarens planering i enlighet med riksdagens och dåvarande regeringens beslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr 374) innebär att antalet jaktdivisioner inriktas mot tolv och att fyra jaktdivisioner J 35 Draken moderniseras och behålls i krigsorganisationen. Socialdemokraterna förordade vid riksdagsbehandlingen en planering mot elva tolv jaktdivisioner.

Kostnaden för att behålla den tolfte jaktdivisionen fram till mitten av 1990-talet har beräknats till ca 370 milj. kr., varav 35 milj. kr. avser modifiering av flygplan, ca 10 milj. kr. flyttning av divisionens fredsbasering och resten driftkostnader. Mot denna bakgrund finner utskottet angeläget att de besparingar som avvecklingen av den tolfte jaktdivisionen beräknas medföra kan tillgodogöras så snart som möjligt. Utskottet ställer sig därför bakom den planeringsinriktning rörande jaktförbanden som statsrådet Boström förordar. Detta ställningstagande ligger också i linje med den uppfattning som framfördes av socialdemokraterna i utskottet i samband med 1982 års försvarsbeslut. Motionerna 726, 1240 och 1797 bör avslås såvitt gäller yrkanden i dem att man skall behålla den tolfte jaktdivisionen. Därigenom undanröjs förutsättningarna för ett bifall till yrkande 2 i motion 1240 om lokalisering av divisionen till Blekinge flygflottilj.

Liksom föredragande statsrådet anser utskottet att den fortsatta planeringen bör få visa om det finns ekonomiska förutsättningar att organisera en femte norrlandsbrigad. Redan i höst avses regeringen få underlag för att bedöma denna fråga. Riksdagen bör godta detta och motion 1797 avslås i denna del.

Av det sagda framgår att utskottet avstyrker bifall till motion 726, yrkande 1 såvitt nu är i fråga. Beträffande motionens yrkande om en fortlöpande rapportering från överbefälhavaren påminner utskottet om att denne varje år lämnar såväl årsredovisning som programplan. Härvid redovisas bl. a. hur verksamheten har motsvarat statsmakternas inriktning och anges vilka förutsättningar som gäller för fortsatt verksamhet. Utskottet räknar med att sådana redovisningar kommer att lämnas också i fortsättningen. Även yrkande 4 i motion 726 bör avslås.

Det är enligt utskottets mening angeläget att överbefälhavarens arbete med nästkommande programplan för det militära försvaret bygger på de beslut som riksdagen nu kommer att fatta. Resultatet av planeringen torde i vanlig ordning redovisas för riksdagen i budgetpropositionen 1984.

I detta sammanhang behandlar utskottet ett antal ytterligare motionsyrkanden.

Motion 726 (m) innehåller ett yrkande om redovisning för riksdagen under innevarande riksmöte av ubåtsskyddskommissionens (Fö 1982:11) ställningstaganden och regeringens bedömning av dessa. Motionärerna anser att den ekonomiska planeringsinriktning som föreslås av regeringen ändrar förutsättningarna för kommissionens överväganden i såväl sakligt som politiskt hänseende. I motion 1797 (fp) nämns att beställda robotbåtar av typ

Spica III kommer att få ubåtsjaktutrustning. Motionärerna föreslår försök med släphydrofoner på fartyg som redan finns i marinförbanden.

Utskottet har inhämtat att ubåtskyddskommissionen kommer att redovisa resultaten av sitt arbete i slutet av april 1983. Försvarsutskottet kommer kort därefter att få en redogörelse för dessa resultat. Kommissionen kan förutsättas lämna såväl redogörelser för vad som skett i samband med de grova kränkningarna av svenskt territorialvatten och svenskt militärt skyddsområde hösten 1982 som egna bedömningar och förslag. Avsikten är att överbefälhavaren skall beakta detta i arbetet med den programplan för det militära försvaret som överlämnas till regeringen hösten 1983. 200 milj. kr. har redan ställts till myndigheternas förfogande för vissa åtgärder. På kommissionens förslag har regeringen den 3 mars 1983 beslutat om skärpta regler vid ingripande mot ubåtar som kränker svenskt territorialvatten. Utskottet räknar därför inte med att förslag från regeringen, grundade på kommissionens ställningstaganden, kommer att lämnas till riksdagen under riksmötet 1982/83. Riksdagen bör inte uttala sig enligt yrkandet härom i motion 726. Inte heller bör riksdagen nu uttala sig om anskaffning av viss slags utrustning eller om försöksverksamhet av visst slag, som föreslagits i motion 1797.

I motion 912 (m) föreslås att flygvapenförbandens markbaserade radar-system för låghöjdsspaning kompletteras med flygplansburen radar så att förvarningstiderna vid flyganfall på låg höjd förbättras. De nu möjliga förvarningstiderna bedömer motionärerna vara ytterst knappa från civilför-svarssynpunkt.

Utskottet delar motionärens uppfattning om vikten av förbättrade förvarningstider vid flyganfall, inte minst från civilförsvarens synpunkt. Utskottet har inhämtat att i överbefälhavarens långsiktiga planering är anskaffning av ett flygburet radarsystem inplanerat mellan 1987 och 1992. Detta innebär att statsmakterna torde få ta ställning till en sådan anskaffning i nästa långsiktiga försvarsbeslut. Riksdagen bör därför inte göra något uttalande av det slag som föreslås i motionen.

Föredragande statsrådet nämner i budgetpropositionen (s. 39) att överbefälhavaren inom kort kommer att lämna förslag om att han bör ges rätt att under särskilda förutsättningar själv besluta om beredskapsinkallelse av vissa förband och om användning av vissa förband ur allmänna hemvärnet under begränsad tid för försvars-, skydds- och bevakningsuppgifter m. m. Denna fråga behandlades av utskottet i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 42–43). 1978 års försvarskommitté hade framhållit den ökande risken för överraskande inlett angrepp och behovet av förbättringar av beredskapen. Kommittén hade också enhälligt uttalat att ett då föreliggande förslag av överbefälhavaren om beredskapsinkallelse av vissa förband skulle, om det genomfördes, innebära en avsevärd och betydelsefull förbättring av beredskapen. Denna uppfattning understryks i motion 726 (m), som också pläderar för mer långsiktiga förändringar i beredskapsavseende. Motionärerna pekar på att under det senaste året har lagts fram olika förslag i syfte att

kombinera dagens värnplikts- och mobiliseringsförsvar med en avsevärt mycket högre beredskap och en betydligt bättre flexibilitet i beredskapsanpassningen. Motionärerna betecknar som naturligt att dessa förslag prövas ingående i kommande perspektivplanearbete m. m. inför 1987 års försvarsbeslut.

Utskottet anser att i första hand regeringen bör pröva det nya förslag rörande beredskapsinkallelser m. m. som överbefälhavaren nyligen har lämnat. Utskottet kommer emellertid att hålla sig informerat i denna fråga. Beträffande större förändringar, av det slag som har föreslagits i den försvarspolitiska debatten under senare tid, räknar utskottet liksom motionärerna med att de blir behandlade inom ramen för det perspektivplanearbete som skall ske inför nästa långsiktiga försvarsbeslut. Något uttalande härom av riksdagen behövs inte. Motion 726 bör avslås i denna del.

Motion 1248 (s) går ut på en snabbutredning av frågan om att förstärka marinens bevakning av kusterna genom frivilliga åtaganden. Ett liknande motionsyrkande behandlades i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 42). Samtidigt behandlades frågan om utökade uppgifter för hemvärnet i våra kustområden. Utskottet ansåg att frivilliga åtaganden bör ske inom ramen för hemvärnets verksamhet.

I motion 1248 uttalas att ett skäl till att hemvärnet inte har tilldelats fler marina uppgifter förmodligen är att många av dessa, däribland viktiga spaningsfunktioner, har sådan karaktär att det krävs andra åtgärder. Enligt motionärerna pekar en rad omständigheter på att marinens kustbevakningsorganisation skulle utgöra en naturlig och effektiv grund för förstärkning av den marina beredskapen på frivillig väg. De anger bl. a. möjligheten av personliga frivilligavtal med mobiliseringsmyndigheter.

Som motionärerna själva uttalar hänger frågan om förstärkning av marinens bevakning av kusterna samman med formerna för att beordra höjd beredskap. Överbefälhavaren har som nämnts nyligen föreslagit regeringen hur beredskapen mot incidenter och överraskande inledda anfall skall kunna förbättras inom fredsorganisationens ram. I samband med att regeringen tar ställning till dessa förslag beräknas, enligt vad utskottet har inhämtat, även frågan om förstärkning av marinens bevakning av kusterna genom frivilliga åtaganden att bli behandlad. Frågan om att organisera marina hemvärnsförband bearbetas f. n. i en arbetsgrupp med representanter för chefen för marinen, rikshemvärnschefen, Sjövärnsskårens riksförbund samt regionala och lokala marina chefer. Förslag från arbetsgruppen är att vänta under våren 1983.

Utskottet konstaterar att den fråga som tas upp i motion 1248 behandlas på stor bredd och att regeringen nyligen fått förslag i ämnet. Överbefälhavarens förslag innehåller möjlighet till beredskapskontrakt som gör det möjligt att under viss tid ta i anspråk nyckelpersoner i marinens krigsorganisation. Mot denna bakgrund bör riksdagen inte uttala sig för någon ytterligare utredning enligt motionsförslaget.

JAS-projektet

Riksdagen godkände den 4 juni 1982 (prop. 1981/82:102 bil. 2. FöU 18 s. 73–83, rskr 374) riktlinjer för utveckling och anskaffning inom landet av ett nytt, allsidigt användbart flygplanssystem (JAS), som skall ersätta Viggensystemet med början omkring år 1992. Kostnaderna för projektet, inkl. vapen, övrig utrustning och reserver beräknas till 25,7 miljarder kronor för verksamheten fram till år 2000 (prisläget februari 1981).

I en reservation till försvarsutskottets betänkande 1981/82:18 hävdade socialdemokraterna i utskottet att det fanns betydande brister i beslutsunderlaget för JAS-projektet. Enligt deras mening borde frågan studeras ytterligare med sikte på förslag till riksdagen under riksmötet 1982/83.

I regeringsdeklarationen i oktober 1982 utlovades en omedelbar analys av de ekonomiska förutsättningarna för JAS-projektet. En sådan analys har genomförts inom försvarsdepartementet. Den redovisas som bilaga till proposition 1982/83:119.

Den ekonomiska analysen innehåller en sammanfattning med slutsatsen att det för projektet kan uppstå merkostnader om sammanlagt 200, 1 600 eller 2 850 milj. kr. beroende på om dollarkursen är 5, 6 eller 7 kr. under tiden fram till år 2000. Vidare anförs i sammanfattningen:

Dessa eventuella kostnadshöjningar kan och bör i ordning mötas med

(1) de delar som eventuellt kan avdelas av prisreserven (delar av ca 1,8 miljarder kronor),

(2) den inom projektet inplanerade reserven om 2,6 miljarder kronor, som sålunda även bör ses som en finansieringsreserv,

(3) ambitionssänkningar enligt ovan (om ca 2 miljarder kronor).

En slutsats av detta är att regeringen bör ha kontroll över den inplanerade reserven, dels för att kunna kontrollera den tekniska utvecklingen, dels – vid behov – kunna använda del av denna som finansieringsreserv.

Följande faktorer bör tas med vid regeringens bedömning av JAS-projektet.

1. De osäkerheter som framkommit i analysen är inte av den omfattningen att de behöver medföra att projektet avbryts. Om dagens höga dollarkurs består, får man vara beredd att sänka ambitionsnivån beträffande viss typ av utrustning, antal plan, beväpning o. d.

2. Ett beslut om fortsättning av JAS-projektet förutsätter emellertid att statsmakterna även fortsättningsvis är beredda att tilldela försvaret i stort sett nuvarande resurser som årligen uppräknas via försvarsprisindex. Om inte samhällsekonomin tillåter detta, kommer JAS-projektet att medföra obalanser genom att ta i anspråk en oproportionerligt stor del av försvarsramen.

3. JAS-projektets styrning via en JAS-ram skall bibehållas och regeringen skall ha kontroll över den inplanerade reserven om 2,6 miljarder kronor. Vidare bör kontrollen och insynen i projektet från regeringens sida stramas upp dock utan förändring av rådande ansvarsförhållanden för myndigheter och industri.

Slutligen har under granskningsarbetet framkommit att vissa justeringar av avtalets valutaklausuler bör ske så att svenska underleverantörer får bättre möjlighet att konkurrera.

Föredragande statsrådet erinrar om att 1978 års försvarskommitté (Ds Fö 1981:14) var enig om behovet av ett nytt flygplanssystem efter flygplan Viggén. Också vid riksdagsbehandlingen år 1982 rådde bred enighet härom. I den partimotion (mot. 1981/82:2276) som socialdemokraterna lämnade med anledning av dåvarande regeringens förslag hävdades att förslaget om JAS-projektet vilade på ett bristfälligt underlag och att beslutet borde anstå till dess att ett bättre underlag fanns. Motionärerna angav sju särskilda villkor för projektet. Dessa villkor återges i proposition 1982/83:119 på s. 3-4.

Vad gäller de ekonomiska villkor som socialdemokraterna ställde under riksdagsbehandlingen finner försvarsministern att den nu genomförda ekonomiska analysen av JAS-projektet visar att de i huvudsak har uppfyllts.

Den ekonomiska analysen har utgått från den JAS-ram om 25,7 miljarder kronor i prisläge februari 1981 som den dåvarande regeringen angav den 30 juni 1982 när den uppdrog åt försvarets materielverk att beställa projektering och en första delserie av flygplanssystemet JAS. Mot bakgrund av de osäkerheter som redovisas i analysen och med hänsyn till den på grund av det statsfinansiella läget föreslagna minskningen av det ekonomiska utrymmet för det militära försvaret förordar statsrådet Thunborg att JAS-projektets ekonomiska ram får uppgå till högst de 24,9 miljarder kronor i prisläget februari 1981 som socialdemokraterna förordade i partimotion under riksmötet 1981/82. Denna ram avses bli styrande för projektets ambitionsnivå. Försvarsministern har därvid utgått från att JAS-ramen kommer att ges sin andel av den framtida priskompensationen av utgiftsramen för det militära försvaret via försvarsprisindex. De 800 milj. kr. som planeringsmässigt frigörs under 1990-talet inom flygvapnets ram bör enligt försvarsministern bl. a. reserveras för sådana osäkerheter som den ekonomiska granskningen har visat på.

Sammanfattningsvis konstaterar försvarsministern att JAS-projektet kan fortsättas. Han anser att det bör ankomma på regeringen att uppdraga åt överbefälhavaren och chefen för flygvapnet att lämna förslag till hur JAS-projektet skall kunna minskas med 800 milj. kr. samt att ge myndigheterna de direktiv som föranleds av den genomförda ekonomiska granskningen. Han bedömer att rådande ansvarsförhållanden när det gäller myndigheterna och industrin inte behöver förändras.

Motionerna rörande JAS-projektet är väckta dels under den allmänna motionstiden, dels med anledning av proposition 1982/83:119. Sex motionsyrkanden rör frågan om projektet bör fortsätta eller avbrytas. Fem yrkanden behandlar den ekonomiska ramen för projektet och andra frågor angående detta. I tre motionsyrkanden behandlas industrifrågor.

Motion 2241 (vpk) är starkt kritisk mot JAS-projektet. Motionärerna varnar för projektets militärpolitiska konsekvenser. "Ett militärindustriellt

samarbete av detta slag med det ena av stormaktsblocken skadar alliansfriheten och hotar neutraliteten." Enligt motionärerna finns det inte plats för både JAS och värnpliktsförsvaret inom de nu planerade ramarna. De anser att JAS-projektet inte ger några nya arbeten i Sverige som är nämnvärda i förhållande till kostnaden.

Motion 2250 (s) syftar till att JAS-projektet skall avbrytas och flygplansfrågan åter prövas år 1987. I andra hand yrkas att riksdagen som villkor för projektet uttalar att berörda industrier senast 1987 skall redovisa en plan för omställning till civil produktion. Enligt motionärerna kvarstår stora ekonomiska, tekniska och militärpolitiska osäkerheter beträffande projektet. De anser att projektet är exempel på att statsmakterna av industrin tvingas att tidigarelägga militära beställningar. Samhället försätts enligt motionärerna av sysselsättningssskäl i en utpressningssituation.

Motion 2252 (fp) betonar att avtalet med Industrigruppen JAS innebär att industrin tar ett betydande ansvar och en stor del av de ekonomiska riskerna. Eftersom JAS-projektet kan produceras med betydligt färre anställda än dess föregångare konstateras med tillfredsställelse att svensk flygindustri på kort tid har kunnat ta fram ett civilt flygplan. Saab-Fairchild 340, som redan har visat sig konkurrenskraftigt. I motionen diskuteras olika slag av osäkerheter i JAS-projektet. Motionärerna yrkar bl. a. att den tidigare beslutade ekonomiska ramen för projektet skall behållas. De betecknar regeringens förslag om minskning av den särskilda JAS-ramen med 800 milj. kr. som främst en bokföringsfråga.

Motion 2253 (m) går också ut på att den gällande JAS-ramen skall behållas. Vidare finns ett yrkande om de ekonomiska reserver som finns i ramen. Enligt motionärernas mening är det angeläget att det inte sker någon uttunning av projektet jämfört med vad som avsågs vid 1982 års försvarsbeslut. Regeringens förslag om ändrad ram innebär – anser de – en allvarlig risk för sådan uttunning. De betecknar som särskilt angeläget att projektet behåller en balans mellan plattform- och vapenutvecklingen och framhåller betydelsen av att JAS-systemets flexibilitet inför en osäker framtid kvarstår.

Utskottet har under beredningen av proposition 1982/83:119 haft utfrågning med statssekreteraren i försvarsdepartementet och företrädare för överbefälhavaren, var för sig. Företrädare för Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Kristna fredsrörelsen och Svenska freds- och skiljedomsföreningen har gemensamt uppvaktat utskottet om JAS-projektet.

Regeringens förslag om riktlinjer för JAS-projektet innebär att projektet fortsätter. I tre motioner från vänsterpartiet kommunisterna föreslås att det i stället skall avbrytas. Enligt motion 1798 (s) – som väcktes under den allmänna motionstiden – bör riksdagen inte anvisa några medel för projektet under nästa budgetår i avvaktan på den ekonomiska analys som numera har redovisats i proposition 119. Motion 1797 från folkpartiet väcktes också

under den allmänna motionstiden. Motionärerna anser att flera faktorer som har tillkommit efter 1982 års försvarsbeslut talar för "en svensk JAS" i enlighet med beslutet. Motion 2250 (s) syftar till att projektet skall avbrytas för att åter tas upp till prövning år 1987.

Utskottet anser liksom regeringen att JAS-projektet bör fortsätta. De osäkerheter som finns i ett långsiktigt projekt av detta slag och som har värderats i den ekonomiska analysen och av regeringen är inte av den omfattningen att de motiverar att projektet avbryts. Av det beräknade ekonomiska utrymmet till flygvapenförbanden under perioden 1983/84-1999/2000 är omkring 26 % planerat för JAS. De försvarspolitiska skäl som ligger till grund för projektet kvarstår. Skälen för en så långt möjlig svensk utveckling och tillverkning är starka. Motionsyrkandena om att avbryta projektet bör därför avslås.

Regeringen föreslår att den ekonomiska ramen för JAS-projektet skall bestämmas till 24,9 miljarder kronor i prisläget februari 1981. Av det tidigare beslutade beloppet, 25,7 miljarder kronor i samma prisläge, frigörs därigenom 800 milj. kr. från den särskilda JAS-ramen. I motionerna 2252 (fp) och 2253 (m) yrkas att den gällande ramen skall behållas.

Utskottet godtar för sin del vad försvarsministern har förordat om den ekonomiska ramen för JAS-projektet. Motionsyrkandena bör avslås. Riksdagen bör också avslå yrkandet i motion 2253 (m) att reserverna inom JAS-ramen skall avses för prestandaförbättringar som den tekniska utvecklingen kan möjliggöra. Utskottet anser att tillgängliga reserver inte i något avseende bör bindas till visst ändamål.

I motion 2252 (fp) förordas att frågan om anskaffning av en skolverision av flygplanet JAS skall avgöras senare än som är förutsatt i avtalet med Industrigruppen JAS. Motionärerna anser att man bör försöka komma överens om en senare tidpunkt för beslutet än våren 1984. Därigenom skulle man, menar motionärerna, förlänga handlingsfriheten att anskaffa skolflygplan men också behålla en möjlighet att göra en besparing.

Utskottet har i och för sig inte något att invända mot en senare beslutstidpunkt beträffande skolverision. En förhandling enligt motionsförslaget kan emellertid få konsekvenser som nu inte kan överblickas. Riksdagen bör därför inte bifalla motion 2252 i denna del.

Försvarsministern redovisar åtgärder för att så stor del som möjligt av beställningarna för JAS-projektet skall läggas ut i Sverige. Han uppger att chefen för industridepartementet i detta syfte kommer att tillkalla en kommitté för att följa JAS-upphandlingen. I motion 2241 (vpk) föreslås i andra hand – om JAS-projektet fortsätter – att den aviserade kommittén skall få en parlamentarisk sammansättning med representation för alla partier i riksdagen. Ifrågavarande kommitté är numera tillkallad. Den består av en utredningsman jämte sakkunniga och experter. Utskottet anser inte att riksdagen bör uttala sig enligt motion 2241 i denna del.

Beträffande det industripolitiska villkor som angavs i den socialdemokratiska partimotionen till riksdagen under riksmötet 1981/82 påminner

försvarsministern om att ett genomförande av JAS-projektet från vissa synpunkter innebär att flygplansanskaffningen tidigareläggs. Härav följer enligt försvarsministern att berörda industrier måste göra särskilda ansträngningar för att möta de problem som på sikt kan uppstå när först utvecklings- och sedan tillverkningsarbetena på JAS-planen börjar avta.

Motion 2250 (s) innehåller ett andrahandsyrkande – om JAS-projektet fortsätter – att det skall ställas som villkor för projektet att flygindustrin senast år 1987 redovisar en plan för omställning till civil produktion. Omedelbara åtgärder för en planmässig övergång till civil produktion förordas i motion 2241 (vpk). Motion 908 (vpk) föreslår ett program för civilt utnyttjande av industriresurser som nu används för tillverkning av militära flygplan.

Något nytt svenskt militärt flygplansprojekt efter flygplan JAS 39 Gripen kan inte förutses. När först utvecklings- och sedan tillverkningsarbetena på JAS-planen börjar avta kan de berörda industrierna komma att få stora problem om de inte i tid har minskat sitt beroende av beställningar för militära behov. Ett av de sju villkor som ställdes av socialdemokraterna i samband med 1982 års försvarsbeslut gällde att det för den framtida planeringen inom flygindustrin borde klargöras att något nytt projekt för utveckling av ett militärt flygplan inte kan vara aktuellt när utvecklingsarbetena för JAS börjar minska vid 1990-talets början. Vidare angavs att industrin därför måste inrikta arbetet mot en flygindustri som är baserad på i huvudsak civil produktion. Det framstår mot denna bakgrund som nödvändigt att företagen har en långsiktig och förutscende planering som särskilt gäller deras personella resurser. Utskottet anser att industrierna under de senaste åren har visat både vilja och förmåga att utnyttja sina resurser för civila projekt. Liksom försvarsministern räknar utskottet med att de är införstådda med problemen och intensifierar sina ansträngningar att minska beroendet av militär produktion. Under förutsättning att denna inriktning på omställning till civil produktion fortsätter bör statsmakterna inte anvisa företagen hur planeringen skall gå till eller söka utföra planeringen i deras ställe. Motionerna 2241, yrkande 3, och 908 bör avslås. Andrahandsyrkandet i motion 2250 bör inte heller bifallas.

Fredsorganisationen m. m.

Föredragande statsrådet tar i budgetpropositionen (s. 39–41) upp vissa fredsorganisationsfrågor. Han kommenterar inledningsvis de ekonomiska besparingsmål som genom 1982 års försvarsbeslut har satts upp för försvarsbeslutsperioden och för tioårsperioden 1982/83–1991/92. Han uttalar att det ännu är för tidigt att på grundval av hittills uppnådda besparingar bedöma möjligheterna att nå besparingsmålen och att överbefälhavaren i sin plan förutsätter att de skall nås. Han nämner i detta sammanhang det arbete som utförs av utredningen om försvarets gemensamma myndigheter m. m. (Fö 1982:06) och av delegationen för samordning och uppföljning av arbetet

med att genomföra strukturförändringar inom försvarets fredsorganisation (Fö 1982:07).

I motion 1239 (c) framhålls vikten av att kontinuerligt följa fredsorganisationens utveckling och ge den en rationell utformning. Motionärerna framhåller särskilt behovet att följa de problem som kan uppstå inom truppslag där fredsorganisationsförändringar kan innebära svårigheter att rekrytera befäl m. m.

Utskottet delar uppfattningen i motion 1239 att en kontinuerlig uppföljning av de beslutade fredsorganisationsförändringarna är väsentlig i detta sammanhang. Föredragande statsrådet uttalar också i budgetpropositionen att han avser att fortlöpande följa hur det går att genomföra de ekonomiska besparingar och de personalminskningar som förutsattes i 1982 års försvarsbeslut. Utskottet vill också peka på det utredningsarbete som pågår och berör fredsorganisationen (Fö 1982:06 och 1982:07). Utskottet räknar med att synpunkter av det slag som finns i de aktuella motionsyrkandena därvid kommer att bli beaktade.

I motion 1797 (fp) behandlas bl. a. behovet av besparingar inom försvarsmakten. Motionärerna finner det allvarligt om materielanslagen skulle urholkas de närmaste åren. De ser ett illavarslande tecken på en sådan utveckling i förhållandet att den åsyftade besparingen i fredsorganisationen reducerades genom vissa ställningstaganden av riksdagen i samband med 1982 års försvarsbeslut. Enligt deras mening bör riksdagen mot denna bakgrund göra ett uttalande om behovet av ökade ansträngningar att ta fram fler rationaliseringsobjekt. I motionen påminner motionärerna om att försvarsbeslutet innebar ett medgivande att standarden på kaserner och fritidslokaler m. m. kan få variera mellan olika delar av landet och mellan olika förband. De framhåller också möjligheterna till andra besparingar inom byggnadsområdet, t. ex. i samband med ombyggnader. Enligt deras mening krävs det att departement och myndigheter för varje enskilt objekt noga granskar vilka förenklingar och ambitionssänkningar som är möjliga. Regeringen bör enligt motionärernas mening årligen i budgetpropositionen orientera riksdagen om vilka resultat som har uppnåtts i strävandena att förenkla och förbilliga inom försvarets byggnadsverksamhet, särskilt i fråga om normer av olika slag.

Utskottet har självfallet ingen erinran mot utgångspunkten för det aktuella motionsyrkandet, att det är angeläget med besparingsåtgärder inom försvarsmakten. Ett utnyttjande av möjliga besparingar inom byggnadsområdet i linje med vad som anförs i motion 1797, yrkande 2, bör också vara ett led i besparingssträvandena. Utskottet anser dock att ett uttalande enligt motion 1797, yrkande 2, mot bakgrund av redan vidtagna åtgärder inte behövs. Utskottet anser inte heller att riksdagen bör uttala sig för särskilda redogörelser för besparingar inom försvarets byggnadsverksamhet i enlighet med yrkande 3 i samma motion.

Den nu gällande centrala stabsorganisationen (prop. 1977/78:63, FöU 9, rskr 174) är uppdelad på fyra myndigheter, försvarsstaben och de tre

försvarsgrensstaberna. I sin redogörelse för fredsorganisationen återkommer föredragande statsrådet till den i olika sammanhang tidigare övervägda sammanslagningen av dessa staber till en gemensam myndighet. Statsrådet Boström berör bl. a. utskottets uppfattning enligt betänkande FöU 1982/83:18 (s. 61) att den då pågående omorganisationen bör utvärderas innan frågan om sammanslagning tas upp på nytt. Riksdagen följde utskottet. I budgetpropositionen förklarar sig föredragande statsrådet ha förståelse för utskottets uppfattning. Han anser att det kan finnas fördelar med att föra samman försvarsstaben och försvarsgrensstaberna till en gemensam myndighet och avser därför föreslå regeringen att låta utreda frågan om en sådan sammanslagning. Inledningsvis bör, anför han, därvid noggrant utvärderas erfarenheterna från den pågående omorganisationen av de centrala staberna och från motsvarande omorganisationer i våra grannländer.

I motion 910 (fp) vänder sig motionärerna mot tanken på en ny utredning om sammanslagning av de centrala staberna. De erinrar om hur frågan under 1970-talet blivit föremål för ingående överväganden av försvarsmaktens ledningsutredning (FLU 74). En ny utredning skulle, anser de, göra i stort sett samma arbete som FLU 74 redan har genomfört utan att tillföra frågan något väsentligt nytt. Motionärerna vänder sig också mot en utredning om lokaliseringen av Bergslagens militärområdes materielförvaltning.

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att en sammanslagning av försvarsstaben och försvarsgrensstaberna till en myndighet skulle kunna medföra vissa samordningsvinster. Utskottet biträder därför förslaget att till en början utvärdera vunna erfarenheter av pågående eller genomförda omorganisationer av centrala staber såväl i Sverige som i våra grannländer. Motion 910 bör avslås i denna del.

I motion 1797 (fp) tar motionärerna upp en utbildningsfråga som behandlades i 1982 års försvarsbeslut. Det gäller en ändring av värnpliktsutbildningen vid flottan som bl. a. innebär att flertalet värnpliktiga som skall tjänstgöra på fartyg får rycka in direkt till fartygsförbanden i stället för att få den grundläggande utbildningen vid bl. a. Karlskrona örlogsskolor. Utskottet förordade att regeringen skulle låta ytterligare utvärdera de pågående försöken med en sådan utbildning under loppet av ett år. Under denna tid borde försöksverksamhet bedrivas enligt gällande planer (FöU 1981/82:18 s. 45). Utskottet ansåg vidare att riksdagsbeslutet rörande den i totalförsvarspropositionen föreslagna avvecklingen av etablissementet Sparre i Karlskrona borde anstå tills man har fått resultat av den förordade utvärderingen. Regeringen borde enligt utskottet snarast återkomma till riksdagen angående användningen av etablissementet (FöU 1981/82:18 s. 68). Riksdagen följde utskottet.

Motionärerna framhåller att det är angeläget att uppskovet med beslut om etablissementet Sparre blir det minsta möjliga, så att nedläggningen inte förskjuts framåt i tiden. De besparingar som följer av nedläggningen är enligt deras mening av allra största betydelse för marinens möjligheter att beställa materiel, t. ex. minjaktfartyg vid Karlskronavarvet.

Utskottet har inhämtat att regeringen har givit försvarets rationaliseringsinstitut i uppdrag att i enlighet med riksdagens uttalande utvärdera erfarenheterna av de pågående försöken med ändrad värnpliktsutbildning inom flottan. Resultaten av uppdraget kommer att tillställas regeringen under år 1983. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga i budgetpropositionen 1984. Utskottet vill i sammanhanget påminna om riksdagens uppfattning att undersökningen borde ske under loppet av ett år. Det är angeläget att regeringen aktualiserar frågan hos riksdagen senast i det sammanhang som anges i budgetpropositionen. I avvaktan därpå bör motionsyrkandet avslås.

Gemensam försvarsforskning

Försvarsforskningens huvuduppgift är enligt föredragande statsrådet (s. 41–42) att bidra till hela totalförsvarets utveckling och anpassning till förändrade villkor. Styrande för dess långsiktiga inriktning skall vara totalförsvarets samlade forskningsbehov. Det bör ankomma på i första hand försvarets forskningsanstalt att genom prioritering eftersträva en balans mellan forskningsresultat på kortare sikt och en långsiktig kunskapsförnyelse. Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om gemensam försvarsforskning.

Lekmannainflytande på central nivå

Riksdagen (FöU 1979/80:13, rskr 316) har uppdragit åt regeringen att göra en översyn av lekmannainflytandet på central nivå inom försvaret. Föredragande statsrådet anmäler (s. 42) att regeringen avser att göra en översyn av styrelseformerna vid statliga myndigheter i syfte att klarlägga bl. a. lekmannastyrelsernas roll, ansvar m. m. Han är därför inte beredd att förorda några ändringar inom försvarsdepartementets verksamhetsområde förrän resultatet av en mer allmän översyn föreligger. Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört i denna del.

Personalfrågor

I budgetpropositionen (s. 42–45) behandlar föredragande statsrådet vissa personalfrågor. Bl. a. föreslås att vissa ordinarie tjänster med beteckningen Co och 65 års pensionsålder skall tillsättas med förordnande för viss tid. Förslaget gäller tjänsterna som chef för operationsledningen och planeringsledningen vid försvarsstaben, chef för försvarsgrensstab, chef för Gotlands militärkommando, stabschef vid militärområdesstab och chef för kustflottan. Statsrådet Boström berör också andra personaladministrativa frågor m. m. Utskottet har inte något att invända. Riksdagen bör godkänna vad föredragande statsrådet har förordat om tjänstetyper för vissa högre militära chefer.

Värnpliktsutbildning m. m.

Vid sin redogörelse för vissa värnpliktsutbildningsfrågor (s. 45–47) anmäler föredragande statsrådet att värnpliktsutbildningen genomförs i den omfattning som fastställdes i 1982 års försvarsbeslut. I enlighet härmed kommer ca 2 500 fler värnpliktiga att kallas in till grundutbildning under budgetåret 1983/84 än vad som planerats tidigare. Inom ramen för den utökade grundutbildningskontingenten skall vidare inriktningen vara att inskrivna men ännu inte utbildade värnpliktiga som är arbetslösa erbjuds att få fullgöra sin grundutbildning. Ökningen av grundutbildningskontingenten och hänsynen till arbetslösa värnpliktiga ger, framhåller statsrådet, sociala fördelar.

Föredragande statsrådet erinrar vidare om att överbefälhavaren f. n. prövar möjligheterna att ytterligare anpassa veckoutbildningstiden för värnpliktiga till gängse arbetstider inom arbetslivet. Han framhåller också önskvärdheten av att de värnpliktiga ges ett väsentligt ökat ansvar för sin utbildningssituation. Bl. a. bör de befälsuttagna värnpliktiga i ökad utsträckning få ta ansvar för de enheter de leder. Det bör, anför han, vidare åligga de utbildningsansvariga myndigheterna att ständigt pröva möjligheterna att delegera ansvaret för genomförandet av olika utbildningsuppgifter till de värnpliktiga. Han tar också upp vissa medinflytandefrågor till behandling.

Utskottet behandlar i detta sammanhang motionerna 910 (fp) och 1239 (c) såvitt gäller yrkanden med anknytning till värnpliktsutbildningen.

I motion 1239 framhåller motionärerna att man enligt 1982 års försvarsbeslut i en ansträngd arbetsmarknadssituation borde kunna ta ut ett större antal värnpliktiga till grundutbildning. De anser att man kontinuerligt bör pröva denna möjlighet. Om det blir befälsbrist bör man enligt deras mening pröva att utnyttja unga instruktörer.

Utskottet vill i likhet med motionärerna framhålla betydelsen av att värnpliktiga kan inkallas tidigare av arbetsmarknadspolitiska skäl. Utskottet bedömer att den utveckling av värnpliktsutbildningen som redovisas i budgetpropositionen ligger i linje med försvarsbeslutet och i huvudsak tillgodoser vad som yrkas i motion 1239. I budgetpropositionen berörs också möjligheten att utnyttja befälsuttagna värnpliktiga som instruktörer för enkla utbildningsmoment. Mot den bakgrunden anser utskottet att riksdagen inte bör göra något uttalande i enlighet med motionsyrkandet. Motion 1239 bör avslås i denna del.

I motion 910 framhåller motionärerna att färre värnpliktiga än som planerats har grundutbildats budgetåret 1981/82, enligt uppgift i budgetpropositionen. Erfarenheterna är enligt motionärerna desamma från tidigare år. De är angelägna om att detta icke upprepas även nästa budgetår eftersom tanken var att ta in 2 500 värnpliktiga extra till utbildning.

Utskottet vill liksom motionärerna slå vakt om att värnpliktsutbildningen planeras och genomförs i enlighet med 1982 års försvarsbeslut. Utskottet

bedömer att så också kommer att ske med den i budgetpropositionen angivna inriktningen. De synpunkter som motionärerna anför har av överbefälhavaren bl. a. bemötts med invändningen att man inte, på det sätt som motionärerna gör, kan jämföra en planerad inryckningsstyrka och antalet uttryckande värnpliktiga. Utskottet förutsätter för sin del att berörda myndigheter eftersträvar att hålla antalet avgångar under grundutbildning så lågt som möjligt. Motion 910 bör inte bifallas i denna del.

Motion 1239 tar också upp frågan om effektiviteten i repetitionsutbildningen. Motionärerna pekar bl. a. på att det av och till i debatten förekommer uttalanden om att krigsförbandsövningarna inte alltid är meningsfulla. Större övningar borde enligt motionärernas uppfattning utformas så att de för den enskilde blir anpassade till hans krigsuppgift. Detta kunde, menar de, ske genom att ge de lokala och regionala cheferna ett ökat ansvar för övningarna. Vidare bör enligt deras mening överbefälhavaren snarast presentera förslag till hur repetitionsutbildningen kan bli bättre samtidigt som den för den enskilde uppfattas som mer meningsfull.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är viktigt att repetitionsutbildningen är effektiv. Det är därför en mycket angelägen uppgift att åstadkomma förbättringar i de avseenden som det har riktats berättigad kritik mot den. Utskottet förutsätter att regeringen och ansvariga myndigheter noga följer denna fråga och vidtar erforderliga åtgärder. Enligt vad utskottet har inhämtat genomför chefen för armén en översyn i syfte att effektivisera repetitionsutbildningen. Motionärernas önskemål är alltså på väg att tillgodoses. Motionsyrkandet bör inte bifallas.

Frivilliga försvarsorganisationer

Föredragande statsrådet uttalar (s. 47) att den frivilliga försvarsverksamheten utgör en omistlig del av vårt totalförsvar. Frivilligorganisationerna har en fortsatt god tillströmning av medlemmar. Detta har stor betydelse för försvarets förankring hos folket. Enligt statsrådet Boströms mening är det väsentligt att frivilligorganisationernas verksamhet understöds och underlättas.

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört i denna del. Den frivilliga försvarsverksamheten, dvs. hemvärnets och frivilligorganisationernas verksamhet, har stor omfattning och väsentlig betydelse för totalförsvaret. Som uttryck för medborgarnas försvarsvilja är den viktig för säkerhetspolitiken också i vidare mening. Som föredragande statsrådet framhåller är det väsentligt att verksamheten stöds och underlättas. Behovet av stöd till frivilligverksamheten behandlades av utskottet i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 14–15). Utskottet återkommer till frågor om sådant stöd senare i detta betänkande.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *grundläggande inriktning för det militära försvaret* att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat.
  2. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*
    - a. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 res. 4 (m) samt med avslag på motionerna 1982/83:726, yrkande 1 i denna res. 5 (c) del och yrkande 4, 1982/83:1240, yrkandena 1 och 2 samt res. 6 (fp) 1982/83:1797, yrkandena 5 och 6, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om krigsorganisationens utveckling.
    - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:726, yrkande 6, om en redovisning till riksdagen av ubåtsskyddskommissionens resultat under innevarande riksmöte.
    - c. att riksdagen avslår motion 1982/83:1797, yrkande 7, om ny ubåtsjaktutrustning.
    - d. att riksdagen avslår motion 1982/83:912 om flygplansburen radar.
    - e. att riksdagen avslår motion 1982/83:726, yrkande 7, om försvarsmaktens beredskap.
    - f. att riksdagen avslår motion 1982/83:1248 om marinens bevakning av kusterna.
    - g. att riksdagen i övrigt lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.
  3. beträffande *JAS-projektet*
    - a. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:119 och med avslag på motionerna 1982/83:168, 1982/83:444, yrkande 3, 1982/83:1798, 1982/83:2241, yrkande 1, och 1982/83:2250, yrkande 1, godkänner att projektet skall fortsätta.
    - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1797, yrkande 1, om ett uttalande angående nytillkommande faktorer.
    - c. att riksdagen avslår motion 1982/83:2241, yrkande 2, om en parlamentarisk kommitté för upphandlingen.
    - d. att riksdagen avslår motion 1982/83:2252, yrkande 1, om skolverision.
    - e. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:119 samt res. 7 (m, c, fp) med avslag på motionerna 1982/83:2252, yrkande 2, och 1982/83:2253, yrkandena 1 och 2, godkänner vad föredragande statsrådet har förordat om den ekonomiska ramen för projektet.
    - f. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:119 samt med avslag på motionerna 1982/83:908, 1982/83:2241, yrkan-

- de 3, och 1982/83:2250, yrkande 2, godkänner vad föredragande statsrådet har förordat om flygindustriernas ansträngningar att minska sitt beroende av militär produktion,
- g. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer som föredragande statsrådet har förordat i proposition 1982/83:119,
4. beträffande *fredsorganisationen m. m.*
- a. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 och med avslag på motion 1982/83:910, yrkande 4, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om utredning av de centrala stabernas organisation, res. 8 (m, fp)
- b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1239, yrkande 3, om uppföljning av 1982 års försvarsbeslut,
- c. att riksdagen avslår motion 1982/83:1797, yrkandena 2 och 3, om ytterligare besparingar,
- d. att riksdagen avslår motion 1982/83:1797, yrkande 4, om kvarteret Sparre i Karlskrona,
- e. att riksdagen i övrigt lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
5. beträffande *gemensam försvarsforskning* att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
6. beträffande *lekmannainflytande på central nivå* att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
7. beträffande *personalfrågor*
- a. att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet i proposition 1982/83:100 har förordat om tjänstetyper för vissa högre chefer,
- b. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
8. beträffande *värnpliktsutbildning m. m.*
- a. att riksdagen avslår motion 1982/83:910, yrkande 3, om antalet värnpliktiga under grundutbildning,
- b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1239, yrkande 4, om ökad intagning till grundutbildning av arbetsmarknadspolitiska skäl,
- c. att riksdagen avslår motion 1982/83:1239, yrkande 5, om repetitionsutbildningen,
- d. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
9. beträffande *frivilliga försvarsorganisationer* att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

7. Ekonomiska resurser för det militära försvaret

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 48) föreslagit riksdagen att godkänna vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om ekonomiska resurser för det militära försvaret under perioden 1983/84–1987/88.

Regeringen har vidare i samma proposition (s. 55–57) föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1983/84 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 17 988 520 000 kr. i prisläget februari 1982,

2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1983/84 med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex,

3. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

4. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1983/84 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1982/83,

5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1983/84 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskaps-skäl.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet erinrar (s. 47) om att 1982 års försvarsbeslut innebär att planeringen under perioden 1982/83–1986/87 bör ske med utgångspunkt i en horisontell planeringsram i fast pris och att priskompensation skall ske på grundval av en särskilt beräknad försvarsprisindex (FPI). Denna index beräknas av regeringen genom sammanvägning av två indexserier, en löneindex samt nettoprisindex (NPI).

Löneindex skall utvisa lönenivåns förändring för statligt anställda på löneplanerna T och F. Beräkningen av löneutvecklingen bör justeras i motsvarande mån som det inom statsförvaltningen tillämpade lönekostnads-pålägget ändras. Löneindex beräknas av statens arbetsgivarverk utifrån ingångna avtal. Denna index kan behöva justeras med hänsyn till eventuella avtalade förändringar för statligt anställda som inte återspeglas i lönenivåns förändring men som på ett väsentligt sätt påverkar lönekostnaderna. Till sådana förändringar hör exempelvis ändringar i arbetstidens längd och särskilt avtalade lönetillägg samt eventuellt avtalade engångsbelopp.

Vid beräkningen av FPI sammanvägs löneindex och NPI med vikterna 35 % för löneindex och 65 % för NPI. Dessa vikter bibehålls oförändrade under perioden 1982/83–1986/87. Basen för FPI sätts till februari 1981.

FPI skall användas i stället för NPI såväl vid omräkningen av gällande planeringsramar från ett februariprisläge till ett annat som vid beräkningen av prisregleringsmedel.

Enligt försvarsbeslutet bör eventuella ändringar av värnpliktsförmånerna som väsentligt avviker från den beräknade priskompensationen i princip behandlas som andra förändringar av planeringsförutsättningarna och således övervägas vid beräkningen av basbeloppet för det militära försvaret.

Föredragande statsrådet uttalar i budgetpropositionen att han avser att under våren 1983 återkomma till regeringen med förslag om proposition om förbättrade värnpliktsförmåner under budgetåret 1983/84. Han räknar med att förbättringarna sammantaget skall uppgå till ca 100 milj. kr. i genomförandeprişläget och har vid sin beräkning av basbeloppet och utgiftsramen inte funnit anledning att ta hänsyn till dessa förbättringar av värnpliktsförmånerna.

I enlighet med gällande metod för ramberäkningarna beräknar (s. 55) föredragande statsrådet utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1983/84 till 17 988 520 000 kr. i prisläget februari 1982. Förutom prisomräkning och budgettekniska justeringar ingår i beräkningen en ramreducering (minskning av basbeloppet) om 200 milj. kr. Reduceringen föreslås med hänvisning till det statsfinansiella läget.

Föredragande statsrådet förutsätter (s. 56) att medel för sysselsättningskapande åtgärder under statsbudgetens nuvarande tionde huvudtitel under budgetåret 1983/84 får disponeras utöver utgiftsramen till ett belopp av 40 milj. kr.

Med basbeloppet och utgiftsramen som grund beräknar (s. 48) statsrådet Boström planeringsramen för perioden 1983/84–1987/88 enligt följande tabell (prisläge februari 1982; milj. kr.).

	Budgetår					
	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1983/84– 1987/88
Basbelopp	–	17 981	17 981	17 981	17 981	71 924
Utgiftsram	17 989	–	–	–	–	17 989
Summa	17 989	17 981	17 981	17 981	17 981	89 913

Motioner

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 5 att riksdagen fastställer anslaget till det militära försvaret för budgetåret 1983/84 till 17 380 520 000 kr.

1982/83:726 av Ulf Adelson m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att 1982 års försvarsbeslut skall ligga fast avseende såväl de ekonomiska ramarna som inriktningen av krigsorganisationen,

2. att riksdagen beslutar att 1982 års försvarsbesluts ram för medelstildelning skall bibehållas och att riksdagen för budgetåret 1983/84 fastställer utgiftssumman för det militära försvaret till 18 188 520 000 kr. i prisläge februari 1982.

5. att riksdagen uttalar sig för att aviserade förbättringar av värnpliktsförmånerna, utöver vad som inryms inom försvarsprisindex, FPI, inte får belasta försvarsramen.

1982/83:1239 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag till det militära försvaret anvisar 18 083 520 000 kr.,

2. att riksdagen beträffande ekonomiska resurser för det militära försvaret under perioden 1983/84–1987/88 godkänner en planeringsram som med 475 milj. kr. överstiger regeringens förslag.

1982/83:1249 av Per-Olof Strindberg (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att försvarets myndigheter vid behov skall tilldelas långsiktiga krediter i syfte att befrämja en rationell och ekonomiskt lönsam investeringsverksamhet.

Utskottet

Regeringen föreslår att utgiftsramen för det militära försvaret under budgetåret 1983/84 skall bestämmas till 17 988 520 000 kr. i prisläget februari 1982. Med basbeloppet 17 981 225 000 kr. i utgiftsramen som grund förordar statsrådet Boström att den ekonomiska planeringsramen för femårsperioden 1983/84–1987/88 bestäms till 89 913 milj. kr. i samma prisläge.

Beträffande utgiftsram för nästa budgetår och planeringsram för femårsperioden finns motförslag i vissa motioner. De olika förslagen framgår av följande tabell (milj. kr. avrundat):

	Prop. 100	Mot. 726 (m)	Mot. 1239 (c)	Mot. 444 (vpk)
Militära försvaret (prisläge febr. 1982)				
– utgiftsram 1983/84	17 989	18 189	18 084	17 381 ¹
– planeringsram 1983/ 84–1987/88	89 913	90 913	90 388	

¹ Avser genomförandeprisläge.

Skillnaden mellan regeringens förslag och de ekonomiska ramar som skulle bli en följd av att tillämpa 1982 års försvarsbeslut utgörs av 200 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och (5x200) 1 000 milj. kr. för perioden. Moderata samlingspartiet förordar att utgiftsramen och planeringsramen bestäms i enlighet med försvarsbeslutet. Vänsterpartiet kommunisterna har motför-

slag endast beträffande utgiftsramen, som man föreslår skall bestämmas till 17 381 milj. kr. utan kompensation för prisförändringar. I motion 1239 (c) förordar motionärerna att utgiftsram och planeringsram skall bestämmas till 18 084 resp. 90 388 milj. kr.

Överbefälhavaren har inför utskottet uttalat att 1982 års försvarsbeslut innebar en långtgående resursminskning för det militära försvaret. Kravet på rationalisering är enligt hans mening kraftigare än för någon annan samhällssektor, samtidigt som förhoppningarna på avspänningspolitiken och förväntningarna om minskning av de militära styrkorna i omvärlden inte har infriats. De ekonomiska ramar som regeringen nu föreslår innebär, tillsammans med konsekvenserna av den beslutade besparingen om 550 milj. kr. budgetåret 1981/82, den föreslagna besparingen under innevarande budgetår om 100 milj. kr., vissa ambitionshöjningar och effekterna av devalveringen m. m., enligt överbefälhavaren att försvarsmaktens likviditetssläge är ansträngt. Omfattande reduktioner och omplaneringar för femårsperioden måste ske för att minska den ekonomiska belastningen med över 1 500 milj. kr.

Statssekreteraren i försvarsdepartementet har inför utskottet framhållit att det är av stor betydelse från säkerhetspolitisk synpunkt att Sverige har en stark samhällsekonomi. Härigenom kan undvikas att landet blir alltför ekonomiskt beroende av andra. En stark samhällsekonomi och goda statsfinanser behövs också för våra satsningar på längre sikt för landets försvar. Det är därför enligt statssekreteraren naturligt att även det militära försvaret medverkar i besparingssträvandena. Mot den bakgrunden har regeringen valt den ekonomiska nivå som socialdemokraterna förordade i samband med 1982 års försvarsbeslut och minskat denna med ca 100 milj. kr. per år.

Utskottet delar uppfattningen att både statsfinansiella och samhällsekonomiska skäl talar för återhållsamhet i fråga om resurser för försvarsändamål. Som utskottet anförde i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 48) kan en fortsatt stor utlandsupplåning komma att medföra problem av säkerhetspolitisk natur. I konsekvens med vad utskottet i det föregående har anfört beträffande krigsorganisationens utveckling förordar utskottet att utgiftsramen och planeringsramen bestäms i enlighet med regeringens förslag. Även i övrigt tillstyrker utskottet att riksdagen bifaller regeringens förslag. Utskottet återkommer i det följande till frågan om föreslagna förbättringar av värnpliktsförmånerna bör påverka ramberäkningen. Anslagsfrågorna för det militära försvaret behandlas senare i betänkandet.

I motion 726 (m) understryks att i den utsträckning ökade värnpliktsförmåner tillåts belasta det militära försvarets ekonomiska ram utöver vad som kompenseras genom prisregleringen måste merkostnaden övervägas vid beräkningen av basbeloppet för utgiftsramen.

Föredragande statsrådet uttalar (s. 48) i budgetpropositionen att han räknar med att kommande förslag om förbättrade värnpliktsförmåner under budgetåret 1983/84 sammantaget skall uppgå till ca 100 milj. kr. i genomförandeprisläget. Vid beräkningen av basbeloppet och utgiftsramen har han inte funnit anledning att ta hänsyn till dessa förbättringar av värnpliktsförmåner. I proposition 1982/83:115 om förbättrade förmåner åt värnpliktiga m. fl. anmäls (s. 31) att förslagen om bättre förmåner har utformats med beaktande av nämnda totalbelopp.

1982 års försvarsbeslut överensstämde i fråga om nytt system för priskompensation med förslag från regeringen som var grundat på en enhällig rekommendation av 1978 års försvarskommitté. Dåvarande försvarsministern anförde (prop. 1981/82:102 bil. 2 s. 48) i denna del:

Enligt försvarskommittén bör sådana förmånshöjningar för värnpliktiga i grundutbildning som regleras genom särskilda statsmaktsbeslut och som överstiger utvecklingen av FPI beaktas vid beräkningen av basbeloppet för det militära försvaret. De behöver då inte beaktas särskilt vid beräkningen av försvarets priskompensation. Jag delar försvarskommitténs uppfattning att värnpliktsförmånerna inte bör särbehandlas i prisregleringssystemet. Eventuella förändringar av förmånerna som väsentligt avviker från den beräknade priskompensationen bör i princip behandlas på samma sätt som andra förändringar av planeringsförutsättningarna och således övervägas vid beräkningen av basbeloppet för det militära försvaret.

Utskottet har inhämtat att de förbättringar av värnpliktsförmånerna som föreslås i proposition 1982/83:115 och som avser grundutbildning beräknas medföra en ökad kostnad för försvarsmakten om sammanlagt 80–100 milj. kr. per år. Av merkostnaden hänför sig 0–20 milj. kr. till de värnpliktigas resor för vilka de olika föreslagna åtgärderna verkar både fördyrande och förbilligande och totalt sett är svårbedömda till sin kostnadseffekt.

Enligt vad utskottet har inhämtat var kostnaderna för förmåner till värnpliktiga under grundutbildning budgetåret 1981/82 729 milj. kr. Det beräknade beloppet för innevarande budgetår är 785 milj. kr. Vid en prisutveckling mellan medelkostnadslägena för budgetåren 1982/83 och 1983/84 med ca tio procentenheter kompenseras kostnaden för ifrågavarande värnpliktsförmåner med ca 80 milj. kr.

Utskottet – som ännu inte har avslutat beredningen av proposition 1982/83:115 om förbättrade förmåner åt värnpliktiga m. fl. – konstaterar att den beräknade merkostnaden för förbättrade förmåner till värnpliktiga under grundutbildning inte väsentligt avviker från den beräknade priskompensationen. Riksdagen bör därför godta att föredragande statsrådet inte har funnit anledning att ta hänsyn till förbättringarna vid ramberäkningen. Motion 726 bör avslås i denna del.

Motion 1249 (m) syftar till att det militära försvaret skall disponera långfristiga krediter för investeringar i rationaliseringssyfte. Motionären påminner om att riksdagen vid flera tillfällen har uttalat sig för

åtgärder i syfte att underlätta planeringen för sådana investeringar. Han menar att beslutade rationaliseringsåtgärder bromsas av en brist på investeringsmedel och hävdar att en långsiktig kredit bör vara samhälls-ekonomiskt lönsam på relativt kort sikt. Dessutom skulle krediten enligt hans mening kunna bidra till att på flera orter skapa ökad sysselsättning inom byggbranschen och byggmaterieföretagen.

Frågan om åtgärder för att underlätta investeringar i rationaliseringssyfte har betydelse för försvarsplaneringen. I samband med 1972 års försvarsbeslut framhöll utskottet (FöU 1972:17 s. 40 och 62) att man bör sträva efter att så stor del som möjligt av de tillgängliga resurserna används för utbildning och materielanskaffning samt att särskilda åtgärder kunde behöva vidtas för att underlätta rationaliseringsverksamheten för att bl. a. minska förvaltningsorganisationen. Enligt utskottets mening borde i första hand övervägas att tillhandahålla en rörlig kredit för sådana investeringar som är kapitalkrävande men ger god rationaliseringseffekt. Det borde enligt utskottet ankomma på Kungl. Maj:t att lämna förslag i denna fråga. Riksdagen (rskr 1972:231) gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet hade anfört. Även 1973, 1974 och 1975 års riksdagar uttalade sig för åtgärder i syfte att underlätta planeringen för investeringar i rationaliseringssyfte.

Överbefälhavaren har inför utskottet bejakat att det finns behov av krediter för att främja en rationell och ekonomisk verksamhet.

Enligt utskottets mening bör i första hand eftersträvas andra vägar att underlätta planeringen för investeringar i rationaliseringssyfte än att införa långsiktiga krediter för finansieringen. Sådana krediter skall i princip återbetalas med ränta, något som kan skapa nya problem eftersom det ofta förflyter avsevärd tid från en investering i rationaliseringssyfte till den besparing som var avsedd med rationaliseringen. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1249.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:100 samt med avslag på motionerna 1982/83:444, yrkande 5, 1982/83:726, yrkande 1 i denna del och yrkande 2, och 1982/83:1239, yrkandena 1 och 2, godkänner vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om ekonomiska resurser för det militära försvaret under perioden 1983/84–1987/88 samt för budgetåret 1983/84 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 17 988 520 000 kr. i prisläget februari 1982, res. 9 (m)
res. 10 (c)
2. att riksdagen avslår motion 1982/83:726, yrkande 5, om utgiftsramen för det militära försvaret, res. 9 (m)
3. att riksdagen avslår motion 1982/83:1249 om långsiktiga krediter,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1983/84 med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex,

5. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex.
6. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1983/84 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1982/83.
7. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1983/84 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

8. Vissa frågor rörande försvarsindustrin

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 50–54) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om försvarsindustrin.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet redovisar förslagen från försvarsindustrikommittén (I 1979:02) i betänkandet (Ds I 1982:1) Civil produktion i försvarsindustrin samt sina överväganden och ställningstaganden med anledning av dem.

Motion

1982/83:351 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett övertagande i samhällelig ägo av viktigare delar av svensk krigsmaterielindustri,
2. att riksdagen hos regeringen begär en plan för en successiv övergång från militär till civil produktion inom den inhemska krigsmaterielindustrin.

Utskottet

Riksdagen (mot. 1977/78:1649, NU 51, rskr 239) har av regeringen begärt en utredning av frågan om försvarsmaterielindustrins övergång till en ökad civil produktion.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 21 december 1978 har industriministern tillkallat en särskild delegation för beredning av frågor om civilt utnyttjande av flygindustriella resurser. Industriministern har vidare med stöd av regeringens bemyndigande den 1 februari 1979 tillkallat en särskild utredare med uppdrag att utarbeta långsiktiga alternativa produktions- och sysselsättningsplaner inom de delar av försvarsmaterielindustrin

som inte omfattas av den militära flygindustrin.

Nyssnämnda delegation har redovisat betänkandet (Ds I 1980:2) Flygindustridelegationens betänkande som har legat till grund för statsmakernas beslut (prop. 1979/80:115, NU 63, rskr 396) om lån till Saab-Scania AB och Volvo Flygmotor AB, m. m.

Den särskilde utredaren har redovisat betänkandet (Ds I 1982:1) Civil produktion i försvarsindustrin samt nyligen slutbetänkandet (Ds I 1983:1) Civil produktion i försvarsindustrin genom teknikupphandling. Föredragande statsrådet redovisar i budgetpropositionen sina överväganden och ställningstaganden med anledning av förslagen om den svenska försvarsindustrin i det förstnämnda betänkandet. Han behandlar därvid

- åtgärder som syftar till att ge förbättrat underlag för bedömning av framtida sysselsättning
- åtgärder som syftar till att motverka minskningar i produktion och sysselsättning
- övergång till ökad framställning av civila produkter.

Utskottet har inget att erinra mot vad föredragande statsrådet anför om försvarsindustrin.

Utskottet behandlar i detta sammanhang motion 351 (vpk).

Motionens första yrkande går ut på att viktiga delar av svensk krigsmaterielindustri skall förstatligas. Yrkanden med liknande innebörd har senast behandlats av riksdagen år 1982 (mot. 1981/82:1586, FöU 18, rskr 374). Utskottet föreslog då att motionen skulle avslås med hänvisning till vad näringsutskottet hade anfört i samma fråga år 1979 (NU 1978/79:29), nämligen:

Att Sverige upprätthåller egen produktion av försvarsutrustning är en förutsättning för tilltron till den svenska neutralitetspolitiken. Det är väsentligt att den industri som tillverkar utrustning för försvaret är föremål för stark samhällelig insyn och kontroll. Denna kontroll kan åstadkommas och åstadkommes också på skilda sätt. Enligt utskottets mening förutsätter den emellertid inte att staten har ägaransvaret för industrierna i fråga. Det bör vidare påpekas att den del av produktionen som avser krigsmateriel är jämförelsevis liten i många företag. Att ett industriföretag till någon del tillverkar krigsmateriel kan knappast vara ett tillräckligt skäl för förstatligande av företaget i dess helhet. Att staten övertar endast delar av tillverkningen vid ett företag torde i regel vara svärigenomförbart, särskilt i de fall då krigsmaterielproduktionen är nära sammankopplad med civil produktion. Ett förstatligande av krigsmaterielindustrin kan inte heller sägas innebära att förutsättningarna för en omställning till civil produktion blir enklare.

Riksdagen beslöt enligt försvarsutskottets förslag.

Utskottet anser, med samma motivering, att den nu aktuella motionens första yrkande bör avslås.

Motionens andra yrkande om en plan för en successiv övergång från militär till civil produktion inom den inhemska krigsmaterielindustrin berör frågor som försvarsindustrikommittén har behandlat.

Utskottet anser att riksdagen bör avvakta regeringens ställningstaganden med anledning även av kommitténs slutbetänkande och inte göra något uttalande av det slag som föreslås i motionen. Planeringen för flygindustrin har utskottet behandlat i samband med JAS-projektet. Motionsyrkandet bör avslås.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1982/83:351, yrkande 1, om en framställning till regeringen rörande överföring av försvarsindustrier i samhällelig ägo,
2. att riksdagen avslår motion 1982/83:351, yrkande 2, om en plan för successiv övergång från militär till civil produktion inom försvarsindustrin,
3. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om försvarsindustrin.

9. Anslagsfrågor för det militära försvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1983/84 anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
B 1.	Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 59-64)	förslagsanslag 4 956 000 000
B 2.	Arméförband: Materielanskaffning (s. 64-67)	bemyndigande 2 365 100 000 förslagsanslag 1 351 000 000
B 3.	Arméförband: Anskaffning av anläggningar (s. 67-72)	förslagsanslag 334 250 000
B 4.	Arméförband: Forskning och utveckling (s. 72-73)	bemyndigande 893 000 000 förslagsanslag 221 000 000
C 1.	Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 74-79)	förslagsanslag 1 565 000 000
C 2.	Marinförband: Materielanskaffning (s. 79-82)	bemyndigande 1 305 400 000 förslagsanslag 1 050 694 000
C 3.	Marinförband: Anskaffning av anläggningar (s. 82-85)	förslagsanslag 153 000 000
C 4.	Marinförband: Forskning och utveckling (s. 85-87)	bemyndigande 225 500 000 förslagsanslag 82 000 000
D 1.	Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet (s. 88-93)	förslagsanslag 2 544 000 000
D 2.	Flygvapenförband: Materielanskaffning (s. 94-97)	bemyndigande 2 643 300 000 förslagsanslag 2 040 500 000

Anslag		Belopp (kr.)
D 3.	Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar (s. 97-101)	förslagsanslag 261 000 000
D 4.	Flygvapenförband: Forskning och utveckling (s. 102-104)	bemyndigande 2 039 500 000 förslagsanslag 1 105 000 000
E 1.	Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet (s. 105-109)	förslagsanslag 548 460 000
E 2.	Operativ ledning m. m.: Materielan- skaffning (s. 109-111)	bemyndigande 139 200 000 förslagsanslag 100 000 000
E 3.	Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar (s. 111-115)	förslagsanslag 89 950 000
F 1.	Försvarets sjukvårdsstyrelse (s. 116-119)	förslagsanslag 98 010 000
F 2.	Försvarets sjukvårdsstyrelse (s. 119-122)	förslagsanslag 24 840 000
F 3.	Fortifikationsförvaltningen (s. 122-127)	godkännande ¹ förslagsanslag 158 610 000
F 4.	Försvarets materielverk (s. 127-132)	bemyndigande 650 000 000 förslagsanslag 555 650 000
F 5.	Gemensam försvarsforskning (s. 132-137)	bemyndigande 9 000 000 förslagsanslag 286 900 000
F 6.	Anskaffning av anläggningar för försva- rens forskningsanstalt (s. 137-139)	förslagsanslag 22 000 000
F 7.	Försvarets radioanstalt (s. 139-141)	förslagsanslag 171 700 000
F 8.	Värnpliktsverket (s. 141-144)	förslagsanslag 97 200 000
F 9.	Försvarets rationaliseringsinstitut (s. 144-147)	förslagsanslag 19 950 000
F 10.	Försvarets läromedelscentral (s. 156-159)	förslagsanslag 2 500 000
F 11.	Försvarets radioanstalt (s. 139-141)	förslagsanslag 171 700 000
F 12.	Försvarets förvaltningsskola (s. 154-156)	förslagsanslag 8 050 000
F 13.	Försvarets läromedelscentral (s. 156-159)	förslagsanslag 2 500 000
F 14.	Krigsarkivet (s. 159-162)	förslagsanslag 5 625 000
F 15.	Statens försvarshistoriska museer (s. 162-165)	förslagsanslag 9 530 000
F 16.	Frivilliga försvarsorganisationer m. m. (s. 165-167)	förslagsanslag 64 300 000
F 17.	Försvarets datacentral (s. 167-171)	bemyndigande 8 500 000 förslagsanslag 15 501 000
F 18.	Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret (s. 172-174)	förslagsanslag 11 900 000
F 19.	Reglering av prisstegringar för det mili- tära försvaret (s. 174-175)	förslagsanslag 2 500 000 000

¹ Avser resultaträkning för förvaltning av fastigheter för försvarsmakten.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang motionerna

1982/83:726 av Ulf Adelson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 8 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande medelstilldelning till de frivilliga försvarsorganisationerna.

1982/83:909 av Ulla Ekelund (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen anhåller att de frivilliga försvarsorganisationerna återfår tjänstebrevsrätten,

2. – om yrkande 1 ej kan bifallas – att riksdagen uttalar sig för att kostnadskompensation för nämnda organisationers portokostnader skall utgå.

1982/83:1789 av Göran Allmér m. fl. (m, c, fp) vari yrkas att riksdagen över statsbudgeten till hemvärnets centrala förtroendenämnds (CFN) verksamhet anvisar 100 000 kr. inom ramen för anslaget F 18. Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret.

1982/83:1790 av Olle Aulin (m) och Görel Bohlin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de frivilliga försvarsorganisationerna med automatik bör få tillgodoräkna sig prisregleringsmedel på erhållet statsbidrag.

Utskottet

Utskottet har i det föregående tagit ställning till utgiftsramen för det militära försvaret under budgetåret 1983/84. I detta avsnitt behandlar utskottet regeringens förslag till anslag inom utgiftsramen och vissa motionsyrkanden. Utskottet kommer i det följande att uppehålla sig vid motionsyrkandena. I övrigt framgår ställningstagandena av utskottets hemställan.

Tre motioner, 726 (m), yrkande 8, 909 (c) och 1790 (m) gäller stödet till organisationerna för frivillig försvarsverksamhet och berör närmast anslaget *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.*

I motion 726 framhålls att i den mån det föreslagna anslaget för nästa budgetår visar sig vara otillräckligt bör regeringen i samband med prisregleringen medge överskridande av anslaget för angelägen verksamhet.

Enligt motion 909 finns det behov av ytterligare medel som ersättning för den tjänstebrevsrätt som de frivilliga försvarsorganisationerna inte längre åtnjuter. Förstahandsyrkandet i motionen är att frivilligorganisationerna skall återfå tjänstebrevsrätten.

Kompensationen för den bortfallna tjänstebrevsrätten tas också upp i motion 1790. Motionärerna anser att kompensationen är för liten och betecknar detta som ett exempel på merkostnader som frivilligorganisationerna har drabbats av till följd av olika åtgärder som de inte kunnat påverka. Dessa beräknar motionärerna till minst 10 milj. kr. Motionärerna anser att frivilligorganisationerna automatiskt bör få tillgodoräkna sig prisregleringsmedel.

Mot bakgrund av statsmakternas stora uppskattning av frivilligorganisationernas verksamhet bör det statliga stödet till dessa organisationer

prioriteras högt. Organisationerna är av stor betydelse för totalförsvaret och främjar en bred förankring av försvarstanken hos vårt folk.

Överbefälhavaren har inför utskottet uttalat att han, i enlighet med sin anslagsframställning, anser att anslaget Frivilliga försvarsorganisationer bör ökas med större belopp än regeringen har föreslagit. Enligt hans mening bör anslaget – inom utgiftsramen för det militära försvaret – ökas med ytterligare ca 5 milj. kr.

Utskottet – som inte är berett att tillstyrka att frivilligorganisationerna skall återfå tjänstebrevsrätten – har funnit att anslaget Frivilliga försvarsorganisationer bör föras upp med ett belopp som överstiger regeringens förslag med 5 milj. kr. Ökningen syftar till att göra möjligt för berörda organisationer att bättre möta det stora intresset för frivillig försvarsverksamhet och intensifiera utbildningsverksamheten för krigsorganisationens behov. Anslaget bör alltså föras upp med 69,3 milj. kr. Ökningen av anslaget avses inte öka utgifterna för det militära försvaret nästa budgetår. Regeringen bör beakta detta i samband med prisregleringen för budgetåret.

I den mån anslaget Frivilliga försvarsorganisationer för nästa budgetår trots ökningen visar sig vara otillräckligt bör regeringen i samband med prisregleringen medge överskridande av anslaget för angelägen verksamhet.

Flera frivilligorganisationer inom totalförsvaret får statsbidrag från andra anslag än det som utskottet nu har behandlat. Utskottets uppfattning om det statliga stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna gäller också dessa statsbidrag. Från tionde huvudtitelns anslag Totalförsvarsverksamhet betalas bidrag till organisationer som utbildar personal som avses för huvudsakligen lantbruket, det civila transportväsendet, civilbefälhavarkanslierna och länsstyrelserna. Anslaget är ett förslagsanslag och får alltså överskridas enligt beslut av regeringen. Försvarsutskottet – som betraktar detta som en samordningsfråga för totalförsvaret – anser att även det nu nämnda anslaget bör få överskridas om det behövs för att frivilligorganisationerna skall kunna ges bidrag till angelägen utbildningsverksamhet.

I budgetpropositionen föreslås att det för budgetåret 1983/84 i statsbudgeten skall tas upp ett nytt förslagsanslag benämnt *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret*. I motion 1789 (m, c, fp) yrkas att 100 000 kr. av anslaget skall avses för hemvärnets centrala förtroendenämnds (CFN) verksamhet. Motionärerna anför som motiv att CFN har ålagts uppgifter av synnerlig betydelse för hemvärdet utan att medel har anvisats för ändamålet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av CFN:s verksamhet. Under beredningen har inhämtats att chefen för armén är beredd att för nästa budgetår ställa 100 000 kr. av medel för arméförbanden till nämndens förfogande för de uppgifter som anges i motionen. Utskottet anser att ett sådant stöd är väl motiverat och har inte något att invända mot att ett bidrag till CFN finansieras på angivet sätt. Härigenom blir motionens

syfte tillgodosett. Motionsyrkandet rörande anslaget Vissa nämnder m. m. bör avslås.

Vad utskottet med anledning av motionsyrkandena har anfört om stödet till frivilligorganisationer inom totalförsvaret bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet återkommer i det följande till stöd som utbetalas inom utgiftsramen för civilförsvaret.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 4 956 000 000 kr.,
2. beträffande *Arméförband: Materielanskaffning*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 2 365 100 000 kr.,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 351 000 000 kr.,
3. att riksdagen till *Arméförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 334 250 000 kr.,
4. beträffande *Arméförband: Forskning och utveckling*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 893 000 000 kr.,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 221 000 000 kr.,
5. att riksdagen till *Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 565 000 000 kr.,
6. beträffande *Marinförband: Materielanskaffning*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 305 400 000 kr.,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 050 694 000 kr.,
7. att riksdagen till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 153 000 000 kr.,
8. beträffande *Marinförband: Forskning och utveckling*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 225 500 000 kr.,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 82 000 000 kr.,
9. att riksdagen till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverk-*

- samhet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 544 000 000 kr.,
10. beträffande *Flygvapenförband: Materielanskaffning*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 2 643 300 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 040 500 000 kr.,
  11. att riksdagen till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 261 000 000 kr.,
  12. beträffande *Flygvapenförband: Forskning och utveckling*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 2 039 500 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 105 000 000 kr.,
  13. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 548 460 000 kr.,
  14. beträffande *Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för operativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 139 200 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.,
  15. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 89 950 000 kr.,
  16. att riksdagen till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 98 010 000 kr.,
  17. att riksdagen till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 24 840 000 kr.,
  18. beträffande *Fortifikationsförvaltningen*
    - a. att riksdagen godkänner den av föredragande statsrådet beräknade resultaträkningen för förvaltning av fastigheter för försvarsmakten,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 158 610 000 kr.,
  19. beträffande *Försvarets materielverk*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1983/84 medge att förnödenheter för fredsutbildningen får beställas så att vid varje tillfälle en kostnadsram av 650 000 000 kr. inte överskrids,

- b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 555 650 000 kr.,
20. beträffande *Gemensam försvarsforskning*
- a. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1983/84 medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av 9 000 000 kr.,
- b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 286 900 000 kr.,
21. att riksdagen till *Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 22 000 000 kr.,
22. att riksdagen till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 171 700 000 kr.,
23. att riksdagen till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 97 200 000 kr.,
24. att riksdagen till *Försvarets rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 19 950 000 kr.,
25. att riksdagen till *Förvarshögskolan* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 760 000 kr.,
26. att riksdagen till *Militärhögskolan* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 31 640 000 kr.,
27. att riksdagen till *Försvarets förvaltningskola* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 8 050 000 kr.,
28. att riksdagen till *Försvarets läromedelscentral* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 500 000 kr.,
29. att riksdagen till *Krigsarkivet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 5 625 000 kr.,
30. att riksdagen till *Statens försvarshistoriska museer* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 9 530 000 kr.,
31. beträffande *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.*
- a. att riksdagen avslår motion 1982/83:909, yrkande 1, om tjänstebrevsrätt,
- b. att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:100 för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 69 300 000 kr.,
- c. att riksdagen med anledning av motionerna 1982/83:726, yrkande 8, 1982/83:909, yrkande 2, och 1982/83:1790 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om stödet till frivilligorganisationer inom totalförsvaret,
32. beträffande *Försvarets datacentral*
- a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av datorutrustning får läggas ut inom en kostnadsram av 8 500 000 kr.,
- b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 15 501 000 kr.,

33. beträffande *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret*
 a. att riksdagen avslår motion 1982/83:1789 om medel till hemvärnets centrala förtroendenämnd, res. 11 (m, c, fp)
 b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 11 900 000 kr.,
34. att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 500 000 000 kr.,

10. Verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1981/82

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 176–177) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1981/82.

Utskottet har ingen erinran med anledning av vad statsrådet Boström har anfört och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

11. Verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1982/83

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 178) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1982/83.

Utskottet har ingen erinran med anledning av vad statsrådet Boström har anfört och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

12. Civilförsvarets fortsatta utveckling

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 179–184) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet har angett.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet konstaterar inledningsvis att grunderna för civilförsvarets utveckling har lagts fast genom 1982 års försvarsbeslut. I detta anges bl. a. att huvudinriktningen av civilförsvarets verksamhet skall vara att ge befolkningen skydd mot verkningarna av konventionella stridsmedel. Ökad uppmärksamhet måste dock ägnas åt skyddet mot kärnvapen och kemiska stridsmedel samt åt förmågan att möta verkningarna av överraskande angrepp. Detta medför ökade krav på civilförsvarsorganisationen vad gäller beredskap, utbildning och ledning.

Statsrådet Boström anser beslutet att stärka resurserna för befolkningsskyddet vara en av de viktigaste delarna av 1982 års försvarsbeslut. Det är, konstaterar han, tillfredsställande att det har rätt politisk enighet om denna inriktning vilket bör utgöra en god grund när beslutet nu skall omsättas i praktisk handling. Någon reducering av civilförsvarsramen är enligt hans uppfattning därför inte aktuell nu.

Civilförsvarsstyrelsen föreslår i sin programplan för femårsperioden en inriktning som överensstämmer med försvarsbeslutet. I fråga om de olika delarna av programplanen berör föredragande statsrådet bl. a.

- överförandet av ledningen på den lokala nivån av civilförsvarsverksamheten i krig till kommunerna
- införandet av en hemskyddsorganisation
- upprättandet av skyddsplaner för alla kommuner
- krigsorganisationen för civilförsvaret
- utvecklingen av utbildningsorganisationen
- rationaliseringsverksamheten
- alarmeringsfunktionen
- skyddsrumproduktionen.

Statsrådet Boström förordar slutligen planeringsramar för civilförsvaret under perioden 1983/84–1987/88. Utskottet kommer att behandla denna fråga under nästa punkt i betänkandet.

Motion

1982/83:726 av Ulf Adelson m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

9. att riksdagen hos regeringen begär att frågan om den ökande samordningen mellan civilförsvaret och den kommunala verksamheten på nytt underställs riksdagen, mot bakgrund av de erfarenheter som vunnits av provplanläggningen,

10. att riksdagen godkänner de i motionen föreslagna riktlinjerna för civilförsvarets utveckling.

Utskottet

Grunden för planeringen av civilförsvarsverksamheten de närmaste åren utgörs av 1982 års försvarsbeslut. Liksom föredragande statsrådet ser utskottet beslutet att stärka resurserna för befolkningsskyddet som en viktig del av försvarsbeslutet. Överförandet under perioden 1984/85–1986/87 av ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig och därmed sammanhängande planering till kommunerna, införandet av en hemskyddsorganisation och upprättandet av skyddsplaner för alla kommuner skall göra befolkningsskyddet effektivare och bättre rustat att möta verkningarna av ett överraskande inlett anfall mot Sverige.

Arbetet med att samordna civilförsvaret och den kommunala verksamheten kommer att vara en betydelsefull del av verksamheten inom civilförsvaret under de närmaste åren. En lång rad utredningar behandlar frågor som är av betydelse i det sammanhanget. Det gäller främst den s. k. provplanläggningskommittén (Fö 1984:04) som tillsatts för att genom provplanläggning få underlag bl. a. för en slutlig uppgiftsfördelning mellan länsstyrelserna och kommunerna. Provplanläggningen genomförs i Malmöhus och Kopparbergs län under budgetåret 1982/83. Viktigt är också det arbete som utförs av den s. k. CESAM-kommittén (Kn 1982:03) som prövar förutsättningarna för samordning av den centrala ledningen av räddningstjänsten i fred och civilförsvarsverksamheten. In i bilden kommer också den översyn av den kommunala beslutsprocessen under beredskap och krig som regeringen har beslutat om (dir. 1982:87). Därtill kommer olika utredningar och översyner som utförs av myndigheter eller sker på initiativ av Svenska kommunförbundet. Utskottet finner det angeläget att detta omfattande utredningsarbete och dess resultat samordnas på bästa sätt. Utskottet vill särskilt understryka vikten av en god beredskap inom civilförsvaret även i det övergångsskede som befolkningsskyddet står inför.

I partimotion 726 (m) läggs vissa synpunkter på inriktningen av arbetet i provplanläggningskommittén och yrkas att resultaten av provplanläggningen skall underställas riksdagens prövning våren 1984.

Föredragande statsrådet uttalar i budgetpropositionen (s. 182) att han i likhet med civilförsvarsstyrelsen anser att övergången till kommunal ledning och planläggning i huvudsak bör genomföras under perioden 1984/85–1986/87. Övergången bör enligt hans mening påbörjas samtidigt i alla län.

Utskottet vill särskilt framhålla att det är viktigt att den gällande tidsplanen följs. Enligt vad utskottet har inhämtat avser regeringen att på sätt och tid som föreslås i motionen återkomma till riksdagen när man har fått resultat av den nu pågående utredningsverksamheten. Därmed blir motionens syfte tillgodosett. Den bör avslås i denna del.

I nyssnämnda motion från moderata samlingspartiet vänder sig motionärerna bl. a. mot tanken på att föra över resurser från militärt försvar till civilförsvaret. Civilförsvaret är, hävdar de, för sina insatser i stor utsträckning beroende av det militära försvarets möjligheter att lösa sina uppgifter. De brister som alltfjämt finns inom civilförsvaret måste därför avhjälpas genom tillskott av andra medel. Motionärerna anser vidare att kraftfulla åtgärder snarast måste sättas in för att ge civilförsvarets krigsorganisation den stadga och mobiliseringsberedskap som är önskvärd. Vidare bör enligt motionärerna investeringar i utbildningsanläggningar ske med största restriktivitet i avvaktan på en klar redovisning av utbildningskontingentens storlek. De hävdar också att självskyddsutbildning i betydande utsträckning bör vara en uppgift för civilförsvarets frivilligorganisationer även om en ökad sådan utbildning kommer till stånd i grundskolan.

Utskottet finner att de riktlinjer som föreslås i motion 726 till stora delar

sammanfaller med vad föredragande statsrådet med utgångspunkt i det nyligen fattade försvarsbeslutet förordar. Några ytterligare riktlinjer för civilförsvarsverksamheten behövs inte. Även utskottet räknar med ett fortsatt behov av frivilliga insatser när det gäller självskyddsutbildning. Motion 726 bör avslås i denna del.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att frågan om direktrekrytering till civilförsvaret har behandlats under punkt 2 i det föregående. Ekonomiska resurser för civilförsvaret behandlar utskottet under punkt 13.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1982/83:726, yrkande 9, om ett uttalande av riksdagen att frågan om ökad samordning mellan civilförsvaret och den kommunala verksamheten på nytt underställs riksdagen,
2. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:100 och med avslag på motion 1982/83:726, yrkande 10, godkänner de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta utveckling – utom såvitt gäller frågor om ekonomiska resurser – som föredragande statsrådet har angett.

13. Ekonomiska resurser för civilförsvaret

I budgetpropositionen (s. 184) behandlas bl. a. civilförsvarets ekonomiska resurser under perioden 1983/84–1987/88. Vidare (s. 185–187) föreslås utgiftsramar för civilförsvaret för budgetåret 1983/84 m. m.

Utskottet har inte något att erinra mot vad regeringen har föreslagit och hemställer

1. att riksdagen såvitt gäller civilförsvarets ekonomiska resurser under perioden 1983/84–1987/88 godkänner de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet har angett samt för budgetåret 1983/84 fastställer utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum till 380 680 000 kr. och utgiftsramen för skyddsrum till 363 800 000 kr., båda utgiftsramarna i prisläget februari 1982,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1983/84 justera utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex samt utgiftsramen för skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramarna för civilförsvaret för budgetåret 1983/84 på grund av över- eller

underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1982/83.

5. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1983/84 medge överskridande av utgiftsramarna för civilförsvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

14. Anslagsfrågor för civilförsvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1983/84 anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
G 1.	Civilförsvaret (s. 189–197)	
	bemyndigande (materiel)	83 750 000
	bemyndigande (statsbidrag för anläggningar för krigsorg.)	59 300 000
	förslagsanslag	356 980 000
G 2.	Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar (s. 197–199)	
	förslagsanslag	23 700 000
G 3.	Civilförsvaret: Skyddsrum (s. 200–201)	
	bemyndigande	557 300 000
	förslagsanslag	363 800 000
G 4.	Reglering av prisstegringar för civilförsvaret (s. 202–203)	
	förslagsanslag	110 000 000

Motioner

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder så att medel anslagna till skyddsrumsutbyggnad kommer till full användning under budgetåret 1983/84.

1982/83:910 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen avslår regeringens förslag om fem nya tjänster till civilförsvarets centrala administration och att regeringen disponerar motsvarande medel i samband med den förutskickade prövningen av resurser till civilbefälhavarkanslierna i samband med regeringens beslut om regleringsbrev för budgetåret 1983/84.

Utskottet

Utskottet har i det föregående tagit ställning till utgiftsramarna för verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1983/84. I detta avsnitt behandlar utskottet regeringens förslag till anslag inom utgiftsramarna och vissa motionsyrkanden. Utskottet kommer i det följande att uppehålla sig vid motionsyrkandena. I övrigt framgår ställningstagandena av utskottets hemställan.

I budgetpropositionen (s. 196) har under anslaget *Civilförsvaret* beräknats medel för bl. a. fem tjänster som förstärkning av civilförsvartsstyrelsens centrala administration. I motion 910 (fp) pekar motionärerna på att föredragande statsrådet i budgetpropositionen också har uttalat att det kan behövas viss personalförstärkning vid civilbefälhavarkanslierna i den mån medel kan frigöras från andra anslag. De finner det mot denna bakgrund motsägelsefullt att utöka en central myndighet och därmed ytterligare skjuta upp den tidpunkt då den av försvarsutskottet så bestämt förordade förstärkningen av civilbefälhavarkanslierna kan komma till stånd. De föreslår att riksdagen avslår förslaget om att inrätta ytterligare fem tjänster vid civilförsvartsstyrelsen. Därmed ökas, anför de, möjligheterna att avsätta medel till personalförstärkning vid civilbefälhavarkanslierna i enlighet med försvarsministerns uttalanden.

Utskottet finner den föreslagna personalförstärkningen vid civilförsvartsstyrelsen vara angelägen mot bakgrund av rådande eftersläpningar i styrelsens arbetsuppgifter och det ökade arbete hos myndigheten som följer av 1982 års försvarsbeslut. Som utskottet tidigare (FöU 1981/82:18 s. 161) har uttalat är det även viktigt att tillföra civilbefälhavarkanslierna ytterligare personal. Utskottet vill dock inte, som motionärerna gör, ställa denna förstärkning mot den personalökning som förordas för civilförsvartsstyrelsen. Ökningen bör vara av tillfällig karaktär och omprövas vid nästa långsiktiga försvarsbeslut. Utskottet återkommer till behovet av personalförstärkning vid civilbefälhavarkanslierna. Motion 910 bör avslås i denna del.

Från anslaget *Civilförsvaret* utgår bidrag till Rikskommittén för självskydd, Sveriges civilförsvarfsförbund och Kungl. Svenska aeroklubben. Utskottet påminner här om vad utskottet i det föregående under punkterna 6 och 9 har anfört om stödet till frivillig försvarsverksamhet inom totalförsvaret.

I motion 444 (vpk) framhålls som anmärkningsvärt att det ekonomiska utfallet för budgetåret 1981/82 visar att ca 14 milj. kr. för skyddsrumsutbyggnad inte har utnyttjats. Dessa medel borde, anser motionärerna, ha använts för att förbättra den dåliga skyddssituationen. I många kommuner råder, påpekar de, stor byggarbetslöshet, och det finns därför dubbel anledning att anslagen för skyddsrum kommer till användning. De yrkar att åtgärder vidtas så att medel som anslås till skyddsrumsutbyggnad kommer till full användning under budgetåret 1983/84.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att skyddsrumsutbyggnaden är

angelägen. Utskottet har dock förståelse för svårigheterna att överblicka medelsbehovet för detta ändamål eftersom utbyggnaden i stor utsträckning är kopplad till byggnadsverksamheten i övrigt i landet. Företrädare för civilförvarsstyrelsen har inför utskottet uppgivit att man eftersträvar förbättringar i planeringen som underlättar ett flexibla utnyttjande av anvisade medel. Motionen bör avslås i denna del.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *Civilförsvaret*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att civilförsvarsmateriel beställs inom en kostnadsram av 83 750 000 kr.,
  - b. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av anläggningar för civilförsvarets krigsorganisation inom en kostnadsram av 59 300 000 kr.,
  - c. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:100 och med avslag på motion 1982/83:910, yrkande 2, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anförut om inrättande av tjänster vid civilförvarsstyrelsen,
  - d. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 356 980 000 kr.,
2. att riksdagen till *Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 23 700 000 kr.,
3. beträffande *Civilförsvaret: Skyddsrum*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av skyddsrum för befolkningen inom en kostnadsram av 557 300 000 kr.,
  - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:444, yrkande 6, om ett uttalande av riksdagen beträffande medel till skyddsrumsutbyggnad,
  - c. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 363 800 000 kr.,
4. att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för civilförsvaret* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 110 000 000 kr.

15. Det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 205–215) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet har förordat.

Föredragande statsrådet

Vid behandlingen av det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling berör föredragande statsrådet övergripande mål för och inriktning i stort av det ekonomiska försvaret samt programplan för perioden 1983/84–1987/88. Vidare förordar han, efter samråd med övriga berörda statsråd, vissa riktlinjer för det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling.

Motioner

1982/83:318 av Ivar Franzén (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kraven på beredskapslagring av olja snabbare bör anpassas till aktuell oljeförbrukning.

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 7 att riksdagen uttalar att en ny målsättning för det ekonomiska försvaret bör utarbetas i enlighet med motionens förslag.

1982/83:1244 av Anders Högmark (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändringar i förordningen om beredskapslagring av olja i enlighet med vad som anförts i motionen i syfte att frigöra resurser för att finansiera uppförande av pannanläggningar för inhemska bränslen.

Utskottet

Statsmakterna har genom 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102 bil. 3, FöU 18, rskr 374) tagit ställning till övergripande mål för och inriktning i stort av det ekonomiska försvaret under perioden 1982/83–1986/87. Föredragande statsrådet återger i budgetpropositionen (s. 205–206) dessa ställningstaganden.

I motion 444 (vpk) föreslås att en ny målsättning för det ekonomiska försvaret, innefattande en helhetssyn på folkförsörjningen, skall utarbetas och att i avvaktan härpå resurser för det ekonomiska försvaret skall tilldelas enligt överstyrelsens för ekonomiskt försvar förslag.

Utskottet förutsätter att regeringen inför nästa försvarsbeslut, liksom inför tidigare försvarsbeslut, prövar frågan om mål för totalförsvaret. Utskottet anser det vara svårt och olämpligt att tidigare än så, och i särskild ordning, ompröva målen för det ekonomiska försvaret. Utskottet påminner om att riksdagen i 1982 års försvarsbeslut har gett regeringen till känna att den mot bakgrund av bl. a. samhällets ökade sårbarhet bör överväga hur försvarsaspekter skall uppmärksammas i den fredstida samhällsplaneringen i rätt tid och av rätta instanser (FöU 1981/82:18 s. 13–14 och 16, rskr 374). Utskottet förordar att riksdagen avslår yrkande 7 i motion 444 och återkommer i det följande till yrkandet i motionen om ekonomiska resurser för det ekonomiska försvaret.

Föredragande statsrådet lämnar i budgetpropositionen (s. 209–215) förslag till program- och delprogramvisa riktlinjer för det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling. Han behandlar därvid programmen Livsmedel. Beklädnad m. m., Energi, Övriga försörjningsviktiga varor, Transporter, Arbetskraft, Övriga försörjningsviktiga tjänster samt Ledning och samordning m. m.

De förslag rörande delprogrammet Bränslen och drivmedel m. m. inom programmet Energi som avser oljelagring under budgetåret 1983/84 behandlar utskottet som anslagsfrågor i sitt betänkande 1982/83:10.

Utskottet har inget att erinra mot vad försvarsministern anför om riktlinjer för det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även ett par motioner om ändring av oljelagringsbestämmelserna.

I motionerna 318 (c) och 1244 (m) föreslås ändrade regler för större oljeförbrukares skyldighet att beredskapslagra olja i syfte att möjliggöra en snabbare anpassning av lagringsskyldigheten till aktuell oljeförbrukning. I motion 1244 föreslås vidare ändrade regler för uttag av s. k. oljeavgift i samband med ändrad lagringsskyldighet.

Utredningen om översyn av det löpande oljelagringsprogrammet m. m. (H 1982:04) har till uppgift bl. a. att undersöka möjligheterna att lindra verkningarna av lagringsskyldigheten för företag med ändrad förbrukning eller försäljning av olja, däribland företag som går över från användning av olja till användning av andra energislag. Frågan skall utredas skyndsamt. Utredningen skall samråda med utredningen om vissa frågor om beredskapslagring på energiområdet (H 1982:03) som bl. a. skall överväga och lämna förslag till ändrade former för oljeavgiftens bestämmande. Med hänvisning till det pågående utredningsarbetet, som skall vara avslutat under år 1983, anser utskottet att riksdagen inte nu bör göra något uttalande i dessa frågor.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *riktlinjer för det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling*
att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:100 och med avslag på motion 1982/83:444, yrkande 7. godkänner vad föredragande statsrådet har förordat,
2. beträffande *olja-lagringsbestämmelserna*
  - a. att riksdagen avslår motion 1982/83:318,
  - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1244.

16. Ekonomiska resurser för det ekonomiska försvaret

Föredragande statsrådet redovisar i budgetpropositionen (s. 215–217) ett totalt medelsbehov över statsbudgeten för budgetåret 1983/84 om 2 520 milj. kr. för verksamheten inom det ekonomiska försvaret. I en sammanställning anges de under olika huvudtitlar berörda anslagen.

Motion

1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 8 att riksdagen beslutar att det totala anslaget till det ekonomiska försvaret höjs med 305 000 000 kr. till 2 825 000 000 kr. för budgetåret 1983/84.

Utskottet

Vissa av de medel som i propositionen är redovisade i en sammanställning har redan anvisats av riksdagen.

I motionen föreslås att det nuvarande ekonomiska försvaret – intill dess att den i motionen, yrkande 7, avsedda nya målsättningen har beslutats och en på denna grundad planering har lagts fram – skall tilldelas resurser enligt överstyrelsens för ekonomiskt försvar förslag.

Utskottet har i det föregående föreslagit riksdagen att avslå motion 444, yrkande 7. I konsekvens härmed bör motionens yrkande 8 avslås.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motion 1982/83:444, yrkande 8, om ökade anslag till det ekonomiska försvaret.

17. Anslagsfrågor för det ekonomiska försvaret**FJÄRDE HUVUDTITELN**

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1983/84 beträffande ekonomiskt försvar inom försvarsdepartementets verksamhetsområde anvisa medel och lämna bemyndiganden enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
H 1.	Överstyrelsen för ekonomiskt försvar: Förvaltningskostnader (s. 227)	förslagsanslag 33 116 000
H 2.	Drift av beredskapslager (s. 227–228)	förslagsanslag 207 375 000
H 3.	Beredskapslagring och industriella åtgärder (s. 228–229)	bemyndigande (byggnadsarbeten för för- rådsanläggning) bemyndigande (avtal om nya beredskaps- lån) reservationsanslag 200 000 000 ¹ 285 080 000 ¹

¹ Regeringen har i prop. 1982/83:130 bil. 3 lämnat förslag om ytterligare medel och bemyndiganden.

Anslag		Belopp (kr.)
H 4.	Särskilda kostnader för lagring av gasbensin (s. 229)	förslagsanslag 1 000
H 5.	Förluster på beredskapsgarantier (s. 230)	bemyndigande (beredskapsgarantier) 125 000 000
		förslagsanslag 1 000

Utskottet – som behandlar regeringens förslag i prop. 1982/83:100 bil. 14 om anslag för verksamheten inom delprogrammet Bränslen och drivmedel m. m. i sitt betänkande 1982/83:10 – tillstyrker att riksdagen bifaller regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen till *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 33 116 000 kr..
2. att riksdagen till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 207 375 000 kr..
3. beträffande *Beredskapslagring och industriella åtgärder*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om byggnadsarbeten för förrådsanläggning inom de kostnadsramar som föredragande statsrådet har förordat,
  - b. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1983/84 inom en kostnadsram av 200 000 000 kr. medge avtal om nya beredskapslån som medför utbetalningar under senare budgetår,
  - c. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 285 080 000 kr..
4. att riksdagen till *Särskilda kostnader för lagring av gasbensin* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr..
5. beträffande *Förluster på beredskapsgarantier m. m.*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1983/84 medge att beredskapsgarantier får lämnas inom en ram av 125 000 000 kr..
  - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

18. Övrigt totalförsvar m. m.

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 231–233) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om övrigt totalförsvar m. m.

Föredragande statsrådet

Med övrigt totalförsvar avses de delar av totalförsvaret som inte omfattas av det militära försvaret, civilförsvaret och det ekonomiska försvaret. Denna verksamhet bedrivs av olika myndigheter. Medel för verksamheten anvisas under särskilda anslag eller delar av anslag under flera olika huvudtitlar. I budgetpropositionen redovisas dessa i en särskild tabell (s. 231). De under dessa anslag (delar av anslag) upptagna medlen för budgetåret 1983/84 uppgår till ca 455 milj. kr.

Försvarsministern svarar i fred för samordningen av totalförsvaret. Statsrådet Boström pekar på de grundläggande principerna för den fortsatta utvecklingen för övrigt totalförsvar enligt 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr 374) och redogör bl. a. för huvuddragen av planeringen inom området.

Utskottet

Utskottet har inte något att invända mot vad statsrådet Boström har anfört om övrigt totalförsvar m. m. och hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om övrigt totalförsvar m. m.

19. Anslagsfrågor för övrigt totalförsvar

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1983/84 beträffande till övrigt totalförsvar hänförliga anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde anvisa medel och lämna bestämmingsbemyndigande enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
I 1.	Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (s. 234–236)	
	förslagsanslag	3 055 000
I 2.	Civilbefälhavarna (s. 236–241)	
	förslagsanslag	12 538 000
I 3.	Signalskydd (s. 242–243)	
	bemyndigande	2 580 000
	reservationsanslag	4 030 000
I 4.	Vissa telcanordningar (s. 243–245)	
	reservationsanslag	44 455 000
I 5.	Identitetsbrickor (s. 245–247)	
	förslagsanslag	865 000
I 6.	Vissa skyddsrumsanläggningar (s. 247–249)	
	reservationsanslag	3 950 000
I 7.	Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål (s. 249–252)	
	reservationsanslag	28 100 000

Anslag	Belopp (kr.)
18. Bidrag till kostnader för kommunal beredskap (s. 252–253)	reservationsanslag 350 000

Utskottet

Försvarsutskottet behandlar i detta betänkande de anslag inom området Övrigt totalförsvaret som har hänförs till fjärde huvudtiteln. Antalet sådana anslag har för budgetåret 1983/84 utökats genom överföringar från femtonde huvudtiteln av två anslag, Civilbefälhavarna och Bidrag till kommunal beredskap. Överföringarna är en följd av den ändrade ärendefördelningen mellan departementen.

Under de anslag som inom försvarsdepartementets verksamhetsområde är hänförs till övrigt totalförsvaret tas upp sammanlagt 97 343 000 kr. Anslagsbeloppen räknas inte in i någon av ramarna för det militära försvaret eller civilförsvaret.

Vid behandlingen av anslaget *Civilbefälhavarna* i betänkande 1981/82:18 (s. 161) uppehöll sig utskottet vid behovet av personalförstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna. Utskottet konstaterade att det sammanlagda behovet av personalförstärkningar uppgick till 14 tjänster eller motsvarande medel. Enligt regeringens förslag för innevarande budgetår hade beräknats medel för tre tjänster. Utskottet ansåg det önskvärt att ytterligare tjänster kunde tillföras civilbefälhavarkanslierna.

Civilbefälhavarna har för budgetåret 1983/84 gjort framställning om en förstärkning av organisationen med (14–3) 11 tjänster. Föredragande statsrådet anser att en viss förstärkning av ifrågavarande kanslier kan behövas under budgetåret. Han uttalar att detta ligger i linje med 1982 års försvarsbeslut. I den mån medel kan frigöras från andra anslag bör de enligt statsrådet Boström få användas för detta ändamål. Fördelningen på kanslier avser han att föreslå regeringen i samband med beslut om regleringsbrev för budgetåret 1983/84.

Utskottet har i det föregående (punkt 14) behandlat och avstyrkt bifall till ett yrkande i motion 910 (fp) om begränsning av resurser för civilförsvarestyrelsen till förmån för civilbefälhavarkanslierna. Utskottet framhöll i det sammanhanget vikten av att man förstärker personalen vid civilbefälhavarkanslierna, allt i enlighet med utskottets enhälliga uppfattning i samband med 1982 års försvarsbeslut. Enligt utskottets mening bör den förstärkning som statsrådet Boström uttalar sig om minst innebära lika många nya tjänster som för innevarande budgetår. Finansieringen bör – liksom för budgetåret 1982/83 – kunna ske genom överskridande av anslaget. Utskottet finner inte tillräcklig anledning att nu föreslå riksdagen att göra ett uttalande i denna fråga.

Utskottet har inte något att anföra med anledning av vad regeringen i övrigt har föreslagit rörande anslagsfrågor för övrigt totalförsvaret.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 3 055 000 kr.,
2. beträffande *Civilbefälhavarna*
att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 12 538 000 kr., res. 12 (m, c, fp)
3. beträffande *Signalskydd*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 2 580 000 kr.,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 4 030 000 kr.,
4. att riksdagen till *Vissa teleanordningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 44 455 000 kr.,
5. att riksdagen till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 865 000 kr.,
6. att riksdagen till *Vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 3 950 000 kr.,
7. att riksdagen till *Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 28 100 000 kr.,
8. att riksdagen till *Bidrag till kostnader för kommunal beredskap* för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag av 350 000 kr.

20. Försvarsforskningens ställning, långsiktiga utveckling och finansiering

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 263–268) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om försvarsforskningens ställning, långsiktiga utveckling och finansiering.

Utskottet

Föredragande statsrådet ställer sig bakom ett förslag av forskningsanstalten att denna, i likhet med försvarets rationaliseringsinstitut, får en ställning utanför försvarsmakten och att totalförsvarsmyndigheterna får ett likställt inflytande över försvarsforskningen i planerings- och budgethänseende. Överbefälhavarens befogenheter gentemot anstalten i fråga om dess krigsorganisation m. m., underrättelse- och säkerhetstjänst samt signalskydd bevaras dock. Utskottet har inte något att erinra.

Beträffande försvarsforskningens långsiktiga utveckling delar statsrådet

Boström forskningsanstaltens uppfattning att anstalten i samband med perspektivplaneringen inför nästa försvarsbeslut på regeringens uppdrag och i samråd med totalförsvarsmyndigheterna bör utarbeta en samlad syn på försvarsforskningens långsiktiga utveckling. En sådan bör enligt hans mening behandla dels försvarsforskningens uppgifter i stort och anstaltens roll, dels utvecklingen i stort av delprogrammet Gemensam försvarsforskning. Han delar vidare anstaltens uppfattning att överbefälhavaren i samråd med övriga totalförsvarsmyndigheter bör besluta om hur delprogrammet Gemensam försvarsforskning skall behandlas i hans perspektivplan.

Inte heller i denna del har utskottet något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört. Forskningen är en produktionsfaktor som är väsentlig för de samlade försvarsansträngningarna. Den är inte bara ett medel att förverkliga uppgjorda planer utan bidrar också till att skapa handlingsfrihet för framtida inriktning av försvarsplaneringen.

Föredragande statsrådets ställningstagande till försvarsforskningens finansiering innebär att endast den rent anslagsfinansierade verksamheten redovisas under anslaget Gemensam försvarsforskning, som alltså finansieras inom utgiftsramen för det militära försvaret. För forskningsanstaltens intäktsfinansierade verksamhet förs upp ett 1 000-kronorsanslag, som ligger utanför utgiftsramen men inom försvarshuvudtiteln. Statsrådet Boström understryker vikten av att den intäktsfinansierade uppdragsverksamheten bedrivs så att man får full kostnadstäckning. Utskottet har inte något att invända.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om försvarsforskningens ställning, långsiktiga utveckling och finansiering.

21. Övriga anslagsfrågor

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit riksdagen att för budgetåret 1983/84 anvisa medel enligt följande sammanställning.

Anslag	Belopp (kr.)
K 1. Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet (s. 269–271)	förslagsanslag 1 000
K 2. Flygtekniska försöksanstalten (s. 272–276)	förslagsanslag 2 550 000
K 3. Beredskapsstyrka för FN-tjänst (s. 276–278)	förslagsanslag 21 300 000

Motion

1982/83:1250 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om byggande av en vindtunnel samt lokalisering av denna till Luleå.

Utskottet

De anslag som behandlas under denna punkt ligger utanför utgiftsramarna för det militära försvaret och för civillförsvaret. De tillhör heller inte det ekonomiska försvaret eller övrigt totalförsvaret.

Utskottet vill i anslutning till anslaget *Flygtekniska försöksanstalten* behandla motion 1250 (s) om byggande av en vindtunnel. Motionärerna framhåller att vindtunnlar är nödvändiga för utveckling av civila och militära flygplan samt att de vindtunnlar som används i Sverige inte har prestanda som motsvarar dagens krav. Utomlands finns moderna vindtunnlar, men det är enligt motionärerna förenat med stora kostnader att hyra in sig där. De menar att också planerings- och sekretesskäl talar emot ett utnyttjande av vindtunnlar som finns i andra länder. Enligt motionärernas mening bör snarast möjligt fattas beslut om en ny vindtunnel i Sverige, lämpligen placerad i Luleå.

Frågan om en ny vindtunnel behandlades av riksdagen i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82:18 s. 83–85). Kostnaden för att tillföra flygtekniska försöksanstalten en transsonisk vindtunnel beräknades till 200 milj. kr. i prisläge februari 1981. Anskaffningskostnaden vid en förläggning av tunneln till Luleå, i anslutning till tekniska högskolan där, beräknades till 230 milj. kr. i samma prisläge. Utskottet konstaterade att frågan hade anknytning till flygplansanskaffningen för det militära försvaret men också betydelse för områden som är viktiga för den civila flygtekniken. Enligt utskottets majoritet borde riksdagen avvakta förslag av regeringen. Detta blev också riksdagens beslut.

Utredningen om översyn av den flygtekniska forskningen i Sverige har nyligen lämnat förslag (Ds Fö 1983:1) om långsiktig inriktning och resursbehov. Enligt utredningen finns sedan länge ett uppenbart behov att förnya landets vindtunnelresurser. Eftersom JAS-flygplanet skall vara klart för provflygning redan 1987 kommer vindtunnelproven för projektet, enligt utredningen, att till större delen vara slutförda innan en ny transsonisk tunnel skulle kunna bli färdigställd. Utredningen anser att en transsonisk tunnel ändå skulle ha stor betydelse såväl för den viktiga slutfasen av JAS-projektet som för dess eventuella framtida modifieringar och vidareutvecklingar. Utredningen förordar inköp av en begagnad transsonisk tunnel eller annan lösning som är likvärdig från tids- och kostnadssynpunkt.

Remissvaren beträffande förslagen från nämnda utredning bearbetas f. n. i försvarsdepartementet. Flygtekniska försöksanstalten har hemställt att få inköpa en begagnad vindtunnel.

Enligt utskottets mening bör frågan om anskaffning av en vindtunnel i första hand prövas av regeringen. Vid en anskaffning som kräver medelsanvisning av riksdagen får utskottet anledning att överväga anskaffningen på nytt. Beträffande lokalisering av en vindtunnel till Luleå vill utskottet nu endast påpeka att nyssnämnda utredning funnit att flygtekniska försöksanstaltens verksamhet i sin helhet även i fortsättningen bör vara lokaliserad till Bromma.

Riksdagen bör enligt utskottets mening inte göra något uttalande med anledning av motion 1250.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1982/83:1250 om byggande av en vindtunnel,
2. att riksdagen till *Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
3. att riksdagen till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 2 550 000 kr.,
4. att riksdagen till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1983/84 anvisar ett förslagsanslag av 21 300 000 kr.

Stockholm den 12 april 1983

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Gunnar Björk i Gävle (c), Åke Gustavsson (s), Göthe Knutson (m), Evert Hedberg (s), Karl-Erik Svartberg (s), Olle Aulin (m), Holger Bergman (s), Mats Olsson (s), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp), Inge Carlsson (s) och Anders Svärd (c).

Reservationer

1. Säkerhets- och försvarspolitiken (punkt 2)

Gunnar Björk i Gävle (c) och Anders Svärd (c) anser beträffande *vissa frågor rörande totalförsvaret*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 9 börjar "Sårbarhetsberedningen tillkallades" och slutar "till beredningen" bort ha följande lydelse:

Sårbarhetsberedningen tillkallades år 1981 för att utreda, informera och ge

råd i frågor om säkerhet och sårbarhet på dataområdet. Beredningen har redovisat en handlingsplan (Ds Fö 1981:17) och beräknas lämna slutbetänkande under första halvåret 1984. Utskottet delar uppfattningen i motion 1671 att det är viktigt att detta arbete fullföljs inom den angivna tidsramen. Det är också enligt utskottet angeläget att utredningens arbete genom tilläggsdirektiv garanteras få den inriktning som motionärerna anger. Vad utskottet anfört rörande tilläggsdirektiv till sårbarhetsberedningen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 11) i moment 3 b bort ha följande lydelse:

3. beträffande *vissa frågor rörande totalförsvaret*
  - b. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1671 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om tilläggsdirektiv till sårbarhetsberedningen.

2. Säkerhets- och försvarspolitiken (punkt 2)

Eric Hägelmark (fp) anser beträffande *vissa frågor rörande totalförsvaret*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 11 börjar "Utskottet påminner" och slutar "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet stöder det förslag till en på sikt förändrad personalförsörjning för totalförsvaret som folkpartiets företrädare framförde i 1978 års försvarskommitté. En lämplig delreform vore att av motiv och på sätt som anges i motion 1979 börja med att årligen direktrekrytera ca 5 000 personer i åldern 20–25 år till civilförsvaret. Regeringen bör därför i enlighet med motionsförslaget snarast vidta erforderliga åtgärder för att göra en sådan ordning möjlig. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 11) i moment 3 e bort ha följande lydelse:

3. beträffande *vissa frågor rörande totalförsvaret*
  - e. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1797, yrkande 8, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om direktrekrytering till civilförsvaret.

3. Verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83 (punkt 5)

Per Petersson, Göthe Knutson, Olle Aulin och Anita Bråkenhielm (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 14 börjar "Utskottet anser" och slutar "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 726 är fastheten i beslut och planering av avgörande betydelse för möjligheterna att behålla vårt militära försvars styrka. Ett nytt långsiktigt försvarsbeslut fattades av riksdagen under föregående riksmöte. Efter grundliga utredningar beslutades därvid under stor enighet om ett delvis nytt system för priskompensation, med ett särskilt försvarsprisindex (FPI). Det vore anmärkningsvärt om riksdagen nu – kort tid efter dessa ställningstaganden – skulle frångå den utgiftsram för det militära försvaret innevarande budgetår som försvarsbeslutet leder till. Utskottet kan därför inte godta att regeringen i besparingssyfte håller inne 100 milj. kr. av prisregleringsmedel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 14) bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 och motion 1982/83:726, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83.

4. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6)

Per Petersson, Göthe Knutson, Olle Aulin och Anita Bråkenhielm (alla m) anser beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 20 börjar "Utskottet anser" och på s. 21 slutar "i budgetpropositionen 1984" bort ha följande lydelse:

Motiven för besparingar i den statliga verksamheten är starka. Det finns däremot inte skäl att i första hand göra ytterligare besparingar i fråga om det militära försvaret. De ekonomiska resurserna för det militära försvaret behandlar utskottet under punkt 7.

Den politiska och militära utvecklingen i vår omvärld ger inte stöd för att begränsa krigsorganisationens utveckling jämfört med 1982 års försvarsbeslut. Tvärtom finns anledning att slå vakt om den stadga i planeringen som det 5-åriga försvarsbeslutet innebär. I försvarsbeslutet finns förutsatt stora besparingar som myndigheterna måste få finna vägar att göra. Krav redan nu på ytterligare besparingar försvårar planering och handlande.

Ingen annan samhällssektor har utsatts för så stora krav på besparingar som det militära försvaret. Som framgår av FöU 1981/82:18 (bil. 15 och 17) har utgifterna för det militära försvaret, som andelar av de totala statsutgifterna och av bruttonationalprodukten, minskat kraftigt.

Enligt utskottets mening bör riksdagen inte godta några ändringar av den krigsorganisationsutveckling som bygger på 1982 års försvarsbeslut och som överbefälhavaren har redovisat i sin programplan. Detta innebär bl. a. att den tolfte jaktdivisionen behålls under avsedd tid, och att en femte norrlandsbrigad organiseras med fullständig utrustning. Utskottet anser

alltså att riksdagen bör bifalla motion 726, yrkande 1 i denna del. Riksdagen bör enligt utskottets mening också bifalla yrkandet i samma motion om en särskild rapportering av överbefälhavaren om förutsättningarna att nå de mål som sattes upp genom 1982 års försvarsbeslut. En första sådan rapport kan lämpligen lämnas i samband med nästkommande programplan för det militära försvaret och redovisas för riksdagen i budgetpropositionen 1984.

Vad utskottet har anfört om en utveckling av det militära försvarets krigsorganisation enligt 1982 års försvarsbeslut bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 34) i moment 2 a bort ha följande lydelse:

2. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100, med bifall till motion 1982/83:726, yrkande 1 i denna del och yrkande 4, samt med anledning av motionerna 1982/83:1240, yrkandena 1 och 2, och 1982/83:1797, yrkandena 5 och 6, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om en utveckling av krigsorganisationen enligt 1982 års försvarsbeslut.

5. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6)

Gunnar Björk i Gävle (c) och Anders Svärd (c) anser beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 20 börjar "Utskottet anser" och på s. 21 slutar "i budgetpropositionen 1984" bort ha följande lydelse:

Det statsfinansiella läget nödvändiggör vissa besparingar även i fråga om det militära försvaret. Den politiska och militära utvecklingen i vår omvärld ger emellertid inte stöd för någon betydande begränsning av krigsorganisationens utveckling jämfört med 1982 års försvarsbeslut. Av besparingsskäl kan behöva göras vissa förändringar i planeringen. Det är angeläget att överbefälhavaren mot bakgrund av det ekonomiska utrymmet får göra en samlad bedömning och redovisa denna i nästa programplan för det militära försvaret. Enligt utskottets mening bör i första hand behållas inriktningen mot att en fullständig femte norrlandsbrigad organiseras. I avvaktan på överbefälhavarens programplan och regeringens prövning av denna bör riksdagen inte nu fatta beslut om bibehållande, ändrad lokalisering eller indragning av den tolfte jaktdivisionen. Ytterligare underlag för överbefälhavarens planering tillförs inom kort genom förslag från ubåtsskyddskommissionen och regeringens ställningstaganden till dessa.

Regeringens syn på utvecklingen av försvarsmaktens samlade krigsorga-

nisation, grundad på överbefälhavarens nästkommande programplan, bör i vanlig ordning redovisas för riksdagen i budgetpropositionen 1984.

Vad utskottet har anfört om den fortsatta planeringen för krigsorganisationens utveckling bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 34) i moment 2 a bort ha följande lydelse:

2. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 samt motionerna 1982/83:726, yrkande 1 i denna del och yrkande 4, 1982/83:1240, yrkandena 1 och 2, och 1982/83:1797, yrkandena 5 och 6, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om den fortsatta planeringen för krigsorganisationens utveckling.

6. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6)

Eric Hägelmark (fp) anser beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 20 börjar "Utskottet anser" och på s. 21 slutar "i budgetpropositionen 1984" bort ha följande lydelse:

Det statsfinansiella läget nödvändiggör besparingar även i fråga om det militära försvaret. Den politiska och militära utvecklingen i vår omvärld ger emellertid inte stöd för någon begränsning av krigsorganisationens utveckling jämfört med 1982 års försvarsbeslut. Enligt utskottets mening torde försvarsbeslutets inriktning kunna behållas i allt väsentligt även om besparingar genomförs enligt regeringens förslag. Utskottet delar den uppfattning som redovisas i motion 1797 (fp). Den innebär bl. a. att en femte norrlandsbrigad organiseras och att den tolfte jaktdivisionen behålls t. v.

Det är angeläget att överbefälhavaren mot bakgrund av det ekonomiska utrymmet får göra en samlad bedömning av krigsorganisationens utveckling och redovisa denna i nästkommande programplan för det militära försvaret. Regeringens ställningstagande med anledning av programplanen bör i vanlig ordning redovisas för riksdagen i budgetpropositionen 1984.

Vad utskottet har anfört om den fortsatta planeringen för krigsorganisationens utveckling bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 34) i moment 2 a bort ha följande lydelse:

2. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100, med bifall till motion 1982/83:1797, yrkandena 5 och 6, samt med anledning av motionerna 1982/83:726, yrkande 1 i denna del

och yrkande 4, och 1982/83:1240, yrkandena 1 och 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om en utveckling av krigsorganisationen i huvudsak enligt 1982 års försvarsbeslut.

7. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6)

Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp) och Anders Svärd (c) anser beträffande *JAS-projektet*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 27 börjar "Utskottet godtar" och slutar "till visst ändamål" bort ha följande lydelse:

De föreslagna riktlinjerna för JAS-projektet innebär att regeringen godtar det avtal som har träffats med Industrigruppen JAS. Varken detta ställningstagande eller något annat som anförs i propositionen ger enligt utskottets mening motiv för att öka eller minska den beslutade ekonomiska ramen för projektet. Utskottet anser därför att den gällande ekonomiska ramen för JAS-projektet, 25,7 miljarder kronor, bör behållas. De ekonomiska reserverna inom ramen bör regeringen få utnyttja på det sätt som avsågs vid 1982 års försvarsbeslut, dvs. både för täckning av prisförändringar som inte kompenseras fullt ut genom förändringarna av nettoprisindex och för merkostnader på grund av tekniska förbättringar m. m. som kan visa sig önskvärda under utvecklingsarbetet.

Vad utskottet nu har anfört om den ekonomiska ramen för JAS-projektet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 34) i moment 3 e bort ha följande lydelse:

3. beträffande *JAS-projektet*

e. att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:119, med bifall till motionerna 1982/83:2252, yrkande 2, och 1982/83:2253, yrkande 1, samt med anledning av motion 1982/83:2253, yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om den ekonomiska ramen för projektet.

8. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6)

Per Petersson (m), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Anita Bråkenhielm (m) och Eric Hägelmark (fp) anser beträffande *fredsorganisationen m. m.*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 30 börjar "Utskottet anser" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att frågan om en sammanslagning av de centrala militära staberna till en myndighet inte nu bör börja utredas på nytt. Först bör man enligt utskottets mening under en längre tid än som hittills har varit möjligt pröva och vinna erfarenhet av den nuvarande organisationen. Detta bör riksdagen med bifall till motionen och avslag på budgetpropositionen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 35) i moment 4 a bort ha följande lydelse:

4. beträffande *fredsorganisationen m. m.*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 och med bifall till motion 1982/83:910, yrkande 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ytterligare utredning av de centrala stabernas organisation.

9. Ekonomiska resurser för det militära försvaret (punkt 7)

Per Petersson, Göthe Knutson, Olle Aulin och Anita Bråkenhielm (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 39 börjar "*Utskottet delar*" och slutar "senare i betänkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen vid beslut nu om ekonomiska resurser för det militära försvaret helt bör följa det långsiktiga beslut om totalförsvaret som riksdagen fattade under föregående riksmöte. Den säkerhetspolitiska bakgrunden ger inte anledning till annat ställningstagande.

De statsfinansiella och samhällsekonomiska skäl som föredragande statsrådet har berört (s. 36) som motiv för att frågå 1982 års försvarsbeslut är enligt utskottets mening inte övertygande. Den ryckighet i försvarsmaktens planering som skulle bli följden av besparingar enligt regeringens förslag motverkar god ekonomi och hushållning inom det militära försvaret. Det är vidare att märka att de föreslagna besparingarna i allt väsentligt måste gå ut över angelägen materielanskaffning. Uteblivna försvarsbeställningar till varv och verkstäder kompenseras med statligt stöd i olika former. En sådan planering främjar varken statsfinanser, sysselsättning eller samhällsekonomi.

Utskottet förordar alltså att utgiftsramen och planeringsramen i enlighet med motion 726 (m) bestäms enligt 1982 års försvarsbeslut. Utgiftsramen bör bestämmas till 18 188 520 000 kr. och den femåriga planeringsramen till 90 913 milj. kr., båda ramarna i prisläge februari 1982.

Utskottet återkommer i det följande till frågan om huruvida föreslagna förbättringar av värnpliktsförmånerna bör påverka utgiftsramen.

Anslagsfrågorna för det militära försvaret behandlas senare i betänkandet. Regeringen bör anpassa medelsförbrukningen under de olika anslagen till den utgiftsram som riksdagen bestämmer.

dels att den del av utskottets anförande som på s. 40 börjar "*Utskottet* – som ännu" och slutar "avslås i denna del" bort ha följande lydelse:

Merkostnaden för förbättrade förmåner till värnpliktiga under grundutbildning enligt proposition 1982/83:115 uppgår enligt tillgängliga uppgifter till högst 20 milj. kr. Beloppet motsvarar 20 % av den beräknade priskompensationen beträffande ifrågavarande värnpliktsförmåner. Beräkningarna är osäkra och ger i och för sig inte tillräcklig anledning att nu göra ett tillägg i ramberäkningen. Mot bakgrund av de omplaneringar som blir en följd om regeringens förslag i budgetpropositionen skulle godtas av riksdagen måste emellertid även merkostnader av den storlek som det här är fråga om – om de inte kompenseras genom prisregleringen – beaktas särskilt. Det finns annars risk att en serie sådana bedömningar allvarligt försämrar planeringsförutsättningarna. Utskottet anser därför att regeringen vid utgången av budgetåret 1983/84 bör göra en efterkalkyl beträffande ifrågavarande merkostnader och kompensera dessa i samband med prisregleringen för budgetåret därefter. Efterkalkylen bör redovisas för riksdagen i budgetpropositionen 1985.

Vad utskottet har anfört om merkostnader för förbättringar av vissa värnpliktsförmåner bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 41) i momenten 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:100 och motionerna 1982/83:444, yrkande 5, och 1982/83:1239, yrkandena 1 och 2, samt med bifall till motion 1982/83:726, yrkande 1 i denna del och yrkande 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ekonomiska resurser för det militära försvaret under perioden 1983/84–1987/88 samt för budgetåret 1983/84 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 18 188 520 000 kr. i prisläget februari 1982,
2. att riksdagen med anledning av motion 1982/83:726, yrkande 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om merkostnader för förbättringar av vissa värnpliktsförmåner.

10. Ekonomiska resurser för det militära försvaret (punkt 7)

Gunnar Björk i Gävle (c) och Anders Svärd (c) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 39 börjar "*Utskottet* delar" och slutar "senare i betänkandet" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag om ekonomiska resurser för det militära försvaret innebär ett allvarligt avsteg från 1982 års försvarsbeslut. En minskning av

utgiftsramen för nästa budgetår med 200 milj. kr. och en däremot svarande minskning av planeringsramen för femårsperioden skulle vara mycket negativ för planeringen. Redan i försvarsbeslutet togs hänsyn till den ekonomiska situationen under de närmaste åren. Den ryckighet i försvarsmaktens planering som skulle bli följderna av besparingar enligt regeringens förslag motverkar god ekonomi och hushållning inom det militära försvaret. Detta har framhållits i motion 1239 (c).

Mot denna bakgrund förordar utskottet en väsentligt mindre besparing än regeringen har föreslagit. Utgiftsramen för nästa budgetår bör bestämmas till 18 083 520 000 kr. och den femåriga planeringsramen till 90 388 milj. kr., båda ramarna i prisläge februari 1982.

Anslagsfrågorna för det militära försvaret behandlas senare i betänkandet. Regeringen bör anpassa medelsförbrukningen under de olika anslagen till den utgiftsram som riksdagen bestämmer.

dels att utskottets hemställan (s. 41) i moment 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:100 och motionerna 1982/83:444, yrkande 5, och 1982/83:726, yrkande 1 i denna del och yrkande 2, samt med bifall till motion 1982/83:1239, yrkandena 1 och 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om ekonomiska resurser för det militära försvaret under perioden 1983/84–1987/88 samt för budgetåret 1983/84 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 18 083 520 000 kr. i prisläget februari 1982.

11. Anslagsfrågor för det militära försvaret (punkt 9)

Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp) och Anders Svärd (c) anser beträffande *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 47 börjar "Utskottet delar" och på s. 48 slutar "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av CFN:s verksamhet. Därför bör såsom föreslås i motion 1789 100 000 kr. av anslaget avses för nämndens verksamhet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 51) i moment 33 a bort ha följande lydelse:

33. beträffande *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret*
  - a. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1789 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om medel till hemvärnets centrala förtroendenämnd.

12. Anslagsfrågor för övrigt totalförsvaret (punkt 19)

Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp) och Anders Svärd (c) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 63 börjar "Utskottet har" och slutar "denna fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill inledningsvis erinra om sitt ställningstagande i betänkandet FöU 1981/82:18 för en betydande utbyggnad av personalresurserna vid civilbefälhavarkanslierna. Utskottet bedömde den sammanlagda förstärkningen av dessa vara 14 tjänster eller motsvarande medel. Utskottet framhöll också vid behandlingen i det föregående (punkt 14) av ett yrkande i motion 910 (fp) om begränsningar av resurserna för civilförsvarsstyrelsen till förmån för civilbefälhavarkanslierna vikten av personalförstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna, allt i enlighet med utskottets enhälliga uppfattning i samband med 1982 års försvarsbeslut. Enligt utskottets mening bör den förstärkning som statsrådet Boström uttalar sig för som slutligt riktmärke ha det totala behov som utskottet har konstaterat och innefatta minst lika många nya tjänster som för innevarande budgetår.

Finansieringen bör – liksom för budgetåret 1982/83 – kunna ske genom överskridande av anslaget. Vad utskottet anför om personalförstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 64) hort innehålla ett moment 2 b av följande lydelse:

2. beträffande *Civilbefälhavarna*

- b. att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:100 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anför om personalförstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna,

Särskilda yttranden

1. Säkerhets- och försvarspolitik (punkt 2) – barnomsorgen i samband med övningar inom totalförsvaret

av Anita Bråkenhielm (m) och Eric Hägelmark (fp).

Det är viktigt att ansvaret för vården av små barn på ett rimligt sätt beaktas när personal inkallas till repetitionsutbildning inom försvarsmakten eller till övningar inom civilförsvaret.

Om mannen i en familj arbetar i förvärvslivet medan kvinnan är hemma och vårdar barnen får mannen under repetitionsutbildning full kompensation för inkomstbortfall under tjänstgöringen. Om kvinnan genom förvärvsarbete

står för familjens inkomst medan mannen vårdar barnen erhåller familjen, om mannen inkallas, endast 40 kr. per dag. Familjen kompenseras ej för det bortfall i familjeinkomsten som uppstår då kvinnan lämnar sitt förvärvsarbete för att under mannens bortovaro överta hans vårdansvar för barnen. En familj borde emellertid inte bestraffas för att det är mannen som är hemma och vårdar barnen – inte minst från jämställdhetssynpunkt bör man se positivt på ett sådant engagemang.

Ersättningen till familjer där mannen åtagit sig att vårda barnen medan kvinnan förvärvsarbetar och står för familjens försörjning bör i samband med repetitionsutbildning kunna lösas t. ex. inom föräldraförsäkringens ram. Kostnaderna för att rätta till ovan relaterade orättvisor är ringa och vi utgår från att försvarsministern i samband med en nödvändig översyn av dessa problem beaktar vikten av att man ej diskriminerar familjer som valt att låta mannen ha huvudansvaret för den dagliga vården av små barn.

2. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6) – besparingar i fredsorganisationen

av Eric Hägelmark (fp).

Det är otillfredsställande att i dagens spända internationella läge besluta om en minskning av krigsorganisationen. Därför är folkpartiets strävan att så långt möjligt behålla den krigsorganisation som riksdagen uttalade sig för i 1982 års försvarsbeslut.

Om det skulle visa sig nödvändigt måste man utöver de besparingar i fredsorganisationen som föreslås i budgetpropositionen t. ex. minska eller senarelägga repetitionsutbildning, byggnadsverksamhet och materielanskaffning för att finna ytterligare möjligheter till besparingar. Det är helt klart att arméns fredsorganisation har en överkapacitet som drar stora kostnader i förhållande till den krigsorganisation den skall utbilda och organisera. Här finns enligt mitt förmenande möjligheter till rationaliseringar.

I en av mig till detta betänkande fogad reservation – reservation 2 – yrkas på åtgärder av regeringen för att en direktrekrytering till civilförsvaret av 5 000 yngre personer per år skall bli möjlig. Av dessa skulle ca 2 000 värnpliktiga undantas från militär värnpliktsutbildning. Detta skulle innebära besparingar. Jag förutsätter då att utbildningen inom civilförsvaret är väsentligt billigare än inom det militära försvaret, främst till följd av kortare utbildningstid, lägre kapitalförslitning, mindre förbrukning av förnödenheter (bl. a. bortfaller ammunitionsförbrukningen).

Med planeringar och besparingar i den riktning som jag anfört kan krigsorganisationen bibehållas vid den nivå som angavs i 1982 års försvarsbeslut.

3. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6) – utredning av de centrala stabernas organisation

av Gunnar Björk i Gävle (c) och Anders Svärd (c).

Enligt vår uppfattning är det angeläget att vid utvärderingen av den nyligen fastställda organisationen av de centrala staberna ägna särskild uppmärksamhet åt de nuvarande möjligheterna till en rationell långtids- och budgetplanering. Först sedan en utvärdering med nämnda inriktning skett finns en grund för överväganden om organisationens utformning.

4. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 6) – antalet värnpliktiga under grundutbildning

av Eric Hägelmark (fp).

Den redovisning som framgår av budgetpropositionen beträffande planerad utbildning och antalet utbildade är ej godtagbar och kan inte avfärdas med, att det inte går att jämföra en planerad inryckningsstyrka med antalet uttryckande/utbildade värnpliktiga. En klar uppgift måste finnas i förbandsomsättningsplaner om hur många värnpliktiga, som krigsorganisationen måste omsättas med. Utbildningen syftar till att utbilda så många värnpliktiga. Att det sker vissa avgångar under utbildningen bör erfarenhetsmässigt kunna beräknas.

Planeringsmetoderna tycks vara olika inom försvarsgrenarna. Utfallet visar stora olikheter. Armén har 1981/82 planerat att grundutbilda 36 100 värnpliktiga men faktiskt utbildat 34 900. Skillnaden är 1 200 värnpliktiga (3 %). Marinen planerade för 6 687 värnpliktiga men utbildade 5 451, en skillnad på 1 236 värnpliktiga (18 %). Flygvapnet planerade för 4 417 värnpliktiga och utbildade 4 221, en skillnad på 196 värnpliktiga (4 %).

De stora skillnaderna i planering och utfall gör att man kan befara att försvarsgrenarna använder sig av olika planeringsmetoder. En noggrannare planering är nödvändig. Försvaret får dyrt betala dessa avvikelser mellan planerad utbildning och utbildade genom att de försvarar framtida rationaliseringsmöjligheter i fredsorganisationen.

5. Det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling (punkt 14) – ändring av oljelagringsbestämmelser

av Gunnar Björk i Gävle (c) och Anders Svärd (c).

I motion 318 (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kraven på beredskapslagring av olja snabbare bör anpassas till aktuell oljeförbrukning.

Utskottet har valt att avvakta resultatet av pågående utredningsarbete, som skall vara avslutat redan under år 1983, utan att närmare redovisa skälen för att reglerna för beredskapslagring ändras mycket snabbt. Dessa skäl är

främst att bl. a. skogsindustrin skulle påverkas mycket positivt om reglerna ändrades samt att oljeimporten i så fall skulle minska och bytesbalansen förbättras.

· Det hade också kunnat påpekas i utskottets betänkande att leveranstryggheten beträffande olja har förbättrats avsevärt genom att Sverige numera får merparten av sin olja från Nordsjön.

*Bilaga***Sammanställning av motionsyrkanden***Väckta under den allmänna motionstiden*

- 1982/83:168 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att snarast avbryta arbetet med JAS-projektet. 6:3 a
- 1982/83:318 av Ivar Franzén (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kraven på beredskapslagring av olja snabbare bör anpassas till aktuell oljeförbrukning. 15:2 a
- 1982/83:351 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas
1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett övertagande i samhällelig ägo av viktigare delar av svensk krigsmaterielindustri, 8:1
  2. att riksdagen hos regeringen begär en plan för en successiv övergång från militär till civil produktion inom den inhemska krigsmaterielindustrin. 8:2
- 1982/83:443 av Sture Korpås (c) och Rosa Östh (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin åsikt ge regeringen till känna att denna vid förhandlingar om kommande flottbesök klart bör ge uttryck för att fartyg med kärnvapen ombord inte kan gästa Sverige. 2:2 b
- 1982/83:444 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas
1. att riksdagen uttalar sig för en ökning av handelsutbytet med planekonomierna i Östeuropa i syfte att stärka Sveriges alliansfria ställning och öka självständigheten på det säkerhetspolitiska området, 2:2 a
  2. att riksdagen uttalar att NATO:s militära uppladdning i det nordiska området med bl. a. förhandslagring av militär materiel för USA:s marinkår i Tröndelag likaväl som den sovjetiska uppladdningen på Kolahalvön ökar spänningen i Norden, 2:1
  3. att riksdagen beslutar att utbyggnaden av JAS skall stoppas, 6:3 a
  4. att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning om hur civila och militära resurser skall samordnas för en effektivare övervakning och ett bättre gränsskydd i de svenska skärgårdarna i enlighet med vad som framförts i motionen, 3:1
  5. att riksdagen fastställer anslaget till det militära försvaret för budgetåret 1983/84 till 17 380 520 000 kr., 7:1 9, 10
  6. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder så att medel anslagna till skyddsrumsutbyggnad kommer till full användning under budgetåret 1983/84, 14:3 b
  7. att riksdagen uttalar att en ny målsättning för det ekonomiska försvaret bör utarbetas i enlighet med motionens förslag, 15:1

8. att riksdagen beslutar att det totala anslaget till det ekonomiska försvaret höjs med 305 000 000 kr. till 2 825 000 000 kr. för budgetåret 1983/84. 16
9. att riksdagen uttalar att direktiven till nästa försvarsutredning bör utformas i enlighet med vad som anförs i motionen. 2:3 a
- 1982/83:726 av Ulf Adelson m. fl. (m) vari yrkas
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att 1982 års försvarsbeslut skall ligga fast avseende såväl de ekonomiska ramarna som inriktningen av krigsorganisationen, 6:2 a   4, 5, 6, 9
7:1   10
2. att riksdagen beslutar att 1982 års försvarsbesluts ram för medelstilldelning skall bibehållas och att riksdagen för budgetåret 1983/84 fastställer utgiftssumman för det militära försvaret till 18 188 520 000 kr. i prisläge februari 1982, 7:1   9, 10
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna. att försvaret skall ha rätt att disponera de medel som anslagits för budgetåret 1982/83, 5   3
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att en fortlöpande rapportering från ÖB sker avseende förutsättningarna för att nå de mål som 1982 års försvarsbeslut satt upp. 6:2 a   4, 5, 6
5. att riksdagen uttalar sig för att aviserade förbättringar av värnpliktsförmånerna, utöver vad som inryms inom försvarsprisindex, FPI, inte får belasta försvarsramen. 7:2   9
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande vikten av att ubåtsskyddskommissionens ställningstaganden och regeringens bedömning av dessa ställningstaganden redovisas under innevarande riksmötes vårsession. 6:2 b
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av förbättrade regler avseende möjligheterna att i vissa situationer höja försvarsmaktens beredskap. 6:2 c
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande medelstilldelning till de frivilliga försvarsorganisationerna. 9:31 c
9. att riksdagen hos regeringen begär att frågan om den ökande samordningen mellan civilförsvaret och den kommunala verksamheten på nytt underställs riksdagen, mot bakgrund av de erfarenheter som vunnits av provplanläggningen. 12:1
10. att riksdagen godkänner de i motionen föreslagna riktlinjerna för civilförsvarets utveckling. 12:2
- 1982/83:908 av Nils Berndtson m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ett program utarbetas för civilt utnyttjande av resurser som kan frigöras genom nedskärning av den militära flygplanstillverkningen 6:3 f

och för att trygga sysselsättningen för de anställda inom militär flygplansindustri.

1982/83:909 av Ulla Ekelund (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen anhåller att de frivilliga försvarsorganisationerna återfår tjänstebrevsrätten. 9:31 a

2. – om yrkande 1 ej kan bifallas – att riksdagen uttalar sig för att kostnadskompensation för nämnda organisationers portokostnader skall utgå. 9:31 c

1982/83:910 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen begär hos regeringen att få en redogörelse över hur samordningsfrågor inom totalförsvaret – både i fredstid och i krigstid – avses handläggas inom regeringskansliet. 1:1

2. att riksdagen avslår regeringens förslag om fem nya tjänster till civilförsvarsstyrelsens centrala administration och att regeringen disponerar motsvarande medel i samband med den förutskickade prövningen av resurser till civilbefälhavarkanslierna i samband med regeringens beslut om regleringsbrev för budgetåret 1983/84. 14:1 c

3. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att öka sannolikheten för att antalet värnpliktiga i grundutbildning kommer att överensstämma med det för resp. budgetår planerade antalet. 6:8 a

4. att riksdagen uttalar att den principiellt och praktiskt redan utredda frågan om antal myndigheter i den centrala militära stabsorganisationen inte åter bör göras till föremål för utredning. 6:4 a 8

1982/83:912 av Margaretha af Ugglas (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att flygplansburen radar bör prioriteras inom luftförsvaret. 6:2 d

1982/83:1238 av Karin Ahrland (fp) och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen begär sådana regler i fråga om övningar inom försvarsmakten och civilförsvaret att bättre hänsyn än i dag kan tas till föräldrars barnomsorg. 2:3 d

1982/83:1239 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag till det militära försvaret anvisar 18 083 520 000 kr.. 7:1 9, 10

2. att riksdagen beträffande ekonomiska resurser för det militära försvaret under perioden 1983/84 – 1987/88 godkänner en planeringsram som med 475 milj. kr. överstiger regeringens förslag. 7:1 9, 10

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om uppföljning av beslutet om försvarets fredsorganisation. 6:4 b

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad intagning till grundutbildning av arbetsmarknadspolitiska skäl.

6:8 b

5. att riksdagen i skrivelse till regeringen snarast prövar frågan om att göra repetitionsutbildningen mer meningsfull och effektiv för den inkallade.

6:8 c

1982/83:1240 av Claes Elmstedt (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att följa 1982 års försvarsbeslut, enligt vilket den tolfte jaktdivisionen bibehålls till mitten av 1990-talet.

6:2 a

4, 5, 6

2. att riksdagen uttalar sig för att den tolfte jaktdivisionen snarast lokaliseras till Blekinge flygflottilj.

6:2 a

4, 5, 6

1982/83:1243 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna

1. att skadeverkningar av direktanfall med kärnvapen mot vårt land bör utredas till nästa fleråriga försvarsbeslut.

2:3 c

2. att det s. k. tekniska EMP-skyddet bör utforskas och förbättras,

2:3 c

3. att regeringen bör informera och stimulera till debatt beträffande kärnvapnens verkan och vilka resurser för skydd som finns.

2:3 c

1982/83:1244 av Anders G. Högmark (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändringar i förordningen om beredskapslagring av olja i enlighet med vad som anförts i motionen i syfte att frigöra resurser för att finansiera uppförande av pannanläggningar för inhemska bränslen.

15:2 b

1982/83:1248 av Birger Rosqvist (s) och Sture Ericsson (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen snabbt utreder frågan om förstärkning av marinens bevakning av kusterna genom frivilliga åtaganden.

6:2 f

1982/83:1249 av Per-Olof Strindberg (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att försvarets myndigheter vid behov skall tilldelas långsiktiga krediter i syfte att befrämja en rationell och ekonomiskt lönsam investeringsverksamhet.

7:3

1982/83:1250 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om byggande av en vindtunnel samt lokalisering av denna till Luleå.

21:1

1982/83:1671 av Thorbjörn Fäldin m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om tilläggsdirektiv till sårbarhetsberedningen.

2:3 b

1

1982/83:1789 av Göran Allmér m. fl. (m, c, fp) vari yrkas att riksdagen över statsbudgeten till hemvärnets centrala förtroendenämnds (CFN) verksamhet anvisar 100 000 kr. inom ramen för anslaget F 18. Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret.

9:33 a

11

1982/83:1790 av Olle Aulin (m) och Görel Bohlin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de frivilliga försvarsorganisationerna med automatik bör få tillgodoräkna sig prisregleringsmedel på erhållet statsbidrag.	9:31 c	
1982/83:1797 av Ola Ullsten m. fl. (fp) vari yrkas		
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sagts om nytillkommande faktorer i fråga om JAS-projektet,	6:3 b	
2. att riksdagen uttalar att den statsfinansiella situationen gör det ännu mer angeläget än som framkom vid 1982 års totalförsvarsbeslut att finna besparingsmöjligheter inom det militära försvarets fredsorganisation och fredstida drift.	6:4 c	
3. att riksdagen begär att regeringen i kommande budgetpropositioner lämnar redogörelser för hur arbetet att söka spara inom försvarets byggnadsverksamhet utvecklas särskilt i fråga om normer av olika slag.	6:4 c	
4. att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag i fråga om försvarsmaktens frånträdande av kvarteret Sparre i Karlskrona i syfte att ekonomiskt underlätta beställning av ytterligare minjaktfartyg.	6:4 d	
5. att riksdagen uttalar att en femte Norrlandsbrigad bör organiseras men att möjligheterna att göra besparingar i fråga om bandvagnar likväl tas upp till regeringens prövning.	6:2 a	4, 5, 6
6. att riksdagen avslår regeringens förslag om snabb indragning av tolfte jaktdivisionen men att regeringen ges möjlighet att åter pröva frågan om lokalisering.	6:2 a	4, 5, 6
7. att riksdagen uttalar att möjligheterna att snabbare än hittills planerats prova ny fartygsbunden ubåtsjaktutrustning bör bli belysta.	6:2 c	
8. att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag om direktrekrytering till civilt försvaret av 5 000 yngre per år, varav ungefär 2 000 män som därmed undantas från militär värnpliktsutbildning.	2:3 e	2
1982/83:1798 av Margot Wallström m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå proposition 1982/83:100 i vad avser forsknings- och utvecklingsarbetet av flygplanssystemet JAS, i avvaktan på den utvärdering av JAS som pågår.	6:3 a	

Väckta med anledning av proposition 1982/83:119

1982/83:2241 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att JAS-projektet inte skall genomföras.	6:3 a	
2. att, om yrkandet under 1 inte vinner bifall, riksdagen hos regeringen begär att den kommitté som skall tillsättas för att följa JAS-upphandlingen får en parlamentarisk sammansättning med representation för alla riksdagspartierna.	6:3 c	

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om omedelbara åtgärder för en planmässig övergång från militär till civil produktion inom svensk flygindustri. 6:3 f

1982/83:2250 av Evert Svensson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att uppskjuta beslutet om ett eventuellt nytt flygplanssystem till 1987 och att därmed avslå proposition 1982/83:119. 6:3 a

2. att riksdagen i andra hand uttalar att i ett godkännande av JAS-projektet skall ingå som villkor att industrin senast 1987 redovisar en plan för omställning till civil produktion. 6:3 f

1982/83:2252 av Eric Hägelmark (fp) och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om förhandlingar med industrin om möjlighet att flytta optionen rörande skolverion av JAS-planet längre fram i tiden, 6:3 d

2. att riksdagen, med avslag på proposition 1982/83:119 i detta avseende, beslutar att planeringsramen för JAS-projektet fram till sekelskiftet förblir den av riksdagen förra året antagna, 25,7 miljarder kronor i prisläget februari 1981. 6:3 e 7

1982/83:2253 av Per Petersson m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att en totalram för JAS-projektet om 25,7 miljarder kronor fastställs, 6:3 e 7

2. att riksdagen beslutar att i planeringen förutsedda reserver inte ianspråkats i avvaktan på förväntad teknisk utveckling avseende prestandaförbättringar som kan tillgodogöras i JAS-projektet. 6:3 e 7

Innehållsförteckning**FÖRSVARSDEPARTEMENTET M. M.**

Motion 2

Utskottet 2

SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIKEN

Föredragande statsrådet 4

Motioner 6

Utskottet 7

Vissa frågor rörande säkerhetspolitiken 8

Vissa frågor rörande totalförsvaret 9

ÖVERSYNSPROJEKTET M. M.

Föredragande statsrådet 12

Motion 12

Utskottet 12

VERKSAMHETEN INOM DET MILITÄRA FÖRSVARET

UNDER BUDGETÅRET 1981/82 13

VERKSAMHETEN INOM DET MILITÄRA FÖRSVARET

UNDER BUDGETÅRET 1982/83

Motion 13

Utskottet 13

DET MILITÄRA FÖRSVARETS FORTSATTI UTVECKLING

Föredragande statsrådet 15

Motioner 16

Utskottet 19

Grundläggande inriktning för det militära försvarets utveckling 19

Krigsorganisationens utveckling m. m. 19

JAS-projektet 24

Fredsorganisationen m. m. 28

Gemensam försvarsforskning 31

Lekmannainflytande på central nivå 31

Personalfrågor 31

Värnpliktsutbildning m. m. 32

Frivilliga försvarsorganisationer 33

Utskottets hemställan 34

EKONOMISKA RESURSER FÖR DET MILITÄRA FÖRSVA-**RET**

Föredragande statsrådet 36

Motioner 37

Utskottet 38

VISSA FRÅGOR RÖRANDE FÖRSVARSPOLITIKEN

Föredragande statsrådet 42

Motion 42

Utskottet 42

ANSLAGSFRÅGOR FÖR DET MILITÄRA FÖRSVARET	
Motioner	45
Utskottet	46
VERKSAMHETEN INOM CIVILFÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1981/82	
	51
VERKSAMHETEN INOM CIVILFÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1982/83	
	51
CIVILFÖRSVARETS FORTSATTNA UTVECKLING	
Föredragande statsrådet	51
Motion	52
Utskottet	52
EKONOMISKA RESURSER FÖR CIVILFÖRSVARET	
	54
ANSLAGSFRÅGOR FÖR CIVILFÖRSVARET	
Motioner	55
Utskottet	56
DET EKONOMISKA FÖRSVARETS FORTSATTNA UTVECKLING	
Föredragande statsrådet	57
Motioner	58
Utskottet	58
EKONOMISKA RESURSER FÖR DET EKONOMISKA FÖRSVARET	
Motion	60
Utskottet	60
ANSLAGSFRÅGOR FÖR DET EKONOMISKA FÖRSVARET	
	60
ÖVRIGT TOTALFÖRSVAR M. M.	
Föredragande statsrådet	62
Utskottet	62
ANSLAGSFRÅGOR FÖR ÖVRIGT TOTALFÖRSVAR	
Utskottet	63
FÖRSVARSFORSKNINGENS STÄLLNING, LÅNGSIKTIGA UTVECKLING OCH FINANSIERING	
Utskottet	64
ÖVRIGA ANSLAGSFRÅGOR	
Motion	66
Utskottet	66
RESERVATIONER	
	67
SÄRSKILDA YTTRANDEN	
	76
BILAGA	
	80

